

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA YAPILAN UYUMLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI VE AVRUPA TİPİ ŞİRKET FORMLARI*

Murat SÜMER**
Araştırma Makalesi

Öz

Avrupa Birliği'nde ("AB") 1960'ların ortalarında başlayan şirketler hukuku alanındaki uyumlaştırma çalışmaları 2000'li yılların başından itibaren Avrupa tipi şirket formlarının hayata geçirilmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Bu kapsamda, hâlihazırda, Avrupa Şirketi (Societas Europaea) ve Avrupa Kooperatif Şirketi (Societas Cooperativa Europea) olmak üzere iki çeşit Avrupa tipi şirket formu ve bir çeşit adi şirket formu olan Avrupa Ekonomik Çıkar Gruplaşmaları (European Economic Interest Grouping) ile birlikte toplam üç adet yeni form bulunmaktadır. Ayrıca, yakın gelecekte tek hissedarlı bir limited şirket formu olan "Societas Unius Personae" formunun da oluşturulması beklenmektedir. Bu çalışmada, AB'de şirketler hukuku alanındaki uyumlaştırma çalışmalarının oluşum ve gelişim süreçlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, özellikle Avrupa tipi şirket formları üzerinde durularak, AB'de şirketler hukuku alanında yapılan pozitif bütünleşme çalışmalarının iç pazar bütünleşmesinin sağlanmasındaki önemi vurgulanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: AB Şirketler Hukuku, Avrupa Şirketi, AB'de pozitif bütünleşme, iç pazar

---

* Bu makale, 10 Mayıs 2018 tarihinde Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde gerçekleştirilen "II. Avrupa Birliği Hukukunda Güncel Gelişmeler Konferansı" etkinliğinde sunulan "Şirketler Hukuku Uyumlaştırma Çalışmaları ve Avrupa Şirketi Kavramı" başlıklı tebliğden üretilmiştir.

** Avukat, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı Avrupa Birliği Hukuku doktora öğrencisi, E-posta: muratsumer@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-4626-1786.

Makalenin Gönderilme Tarihi: 26/12/2018 Kabul Edilme Tarihi: 20/9/2019

Harmonisation and Uniformization of Company Law in the European Union and Concept of European Company

Abstract

Harmonisation of company law in the European Union (“the EU”), which was started in the mid-1960s, has gained a new dimension with the realisation of the European type company forms in the beginning of 2000s. There are currently three new forms: (i) Societas Europaea a public company form, (ii) Societas Cooperativa Europea a cooperative form and (iii) European Economic Interest Grouping an ordinary partnership. Societas Unius Personae, a single-member limited liability company form, is also next in line. This study aims to analyse the process of harmonization efforts in the field of company law in the EU. It will also attempt to emphasize, especially through putting an emphasis on European type company forms, the importance of positive integration on the establishment of internal market integration.

Keywords: *EU Company Law, European Company, positive integration in the EU, internal market*

Giriş

Modern piyasa ekonomisinin temel süjesinin şirketler olduğu düşünüldüğünde, şirketler hukukunun iç pazarın tam anlamıyla tesisi için AB’nin en önemli düzenleme alanlarından biri olması doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Avrupa şirketler hukuku şeffaflık, hukuki belirlilik ve şirketlerin faaliyetlerinin kontrolünü geliştirirken, onların iş kurma serbestisinden faydalanmalarını kolaylaştırmakta¹ ve böylelikle de iç pazar bütünleşmesinde önemli rol oynamaktadır.

AB’de iç pazar bütünleşmesinin sağlanmasına yönelik olarak, yer yer birbirini tamamlayan, iki ayrı temel tekniğin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar negatif bütünleşme yöntemi ve pozitif bütünleşme yöntemidir. Negatif bütünleşme aynı zamanda “ademi merkezi model” ve pozitif bütünleşme de “merkezi model” olarak tanımlanmaktadır². Pozitif bütünleşme yönteminde, en basit haliyle, iç pazar bütünleşmesini ilerletmek

---

¹ Action Plan: European Company Law and Corporate Governance - A Modern Legal Framework for More Engaged Shareholders and Sustainable Companies. (COM/2012/0740 Final).

² İlke Göçmen, *Avrupa Birliği Maddi Hukuku: İç Pazar*, 1. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınları, 2017), 71.

amacıyla AB tasarruflarıyla uyumlaştırma yapmak suretiyle³ AB çapında geçerli olacak belirli standartlar oluşturulmaya çalışılırken, negatif bütünleşme yönteminde ise üye devletlerdeki temel serbestilerin sorunsuz uygulanmasını engelleyen belirli önlemler, kural olarak, yasak sayılır ve böylelikle üye devlet hukuklarının zaman içerisinde birbirine yakınlaşması öngörülür⁴. Başka bir ifadeyle deregülasyon etkisi negatif bütünleşme yönteminin esasını oluşturur⁵. Bu çalışmada pozitif bütünleşme yöntemi çalışmaları yani AB'de şirketler hukuku alanında yapılan uyumlaştırma çalışmaları incelenecek olup, özellikle bu düzenlemelerle oluşturulan AB tipi şirket formları üzerinde durulacaktır.

Şirketler hukuku alanında yapılan uyumlaştırma çalışmalarının temel amacı, en geniş şekliyle, iç pazar bütünleşmesinin sağlanmasıdır⁶. Bu meyanda, iç pazara mümkün olan en üst seviyede erişilmesi ve böylelikle iç pazar bütünleşmesinin daha da derinleştirilmesinin aracı olarak şirketlerin, iç pazarda daha etkin faaliyet göstermelerini temin etmeye yönelik olacak şekilde AB çapında şirketler hukuku alanında yapılan uyumlaştırma çalışmaları, negatif bütünleşmenin yanında özellikle önem arz etmektedir.

Bu çalışmada AB'de şirketler hukuku alanındaki pozitif bütünleşme çalışmalarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, öncelikle AB'de şirketler hukuku alanında yapılan uyumlaştırma çalışmalarının yapısına genel itibariyle değinilecek, daha sonra bu çalışmalar tarihsel olarak üç ayrı dönemde incelenecektir. Bu inceleme kapsamında değinilecek direktifler

³ Göçmen, *Avrupa Birliği Maddi Hukuku: İç Pazar*, 74.

⁴ Stephen Weatherill, *The Internal Market as a Legal Concept*. (Oxford: Oxford University Press, 2017), 28; Isidora Maletic, *The Law and Policy of Harmonisation in Europe's Internal Market*, (Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013), 7-27.

⁵ Paul Craig ve Gráinne De Búrca, *EU Law: Texts, Cases and Materials*. 6. Baskı (Oxford: Oxford University Press, 2015), 608.

⁶ Avrupa Komisyonu'na göre AB'nin şirketler hukuku alanındaki faaliyetlerinin amaçları kısaca aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- AB'nin her yerinde iş kurulabilmesinin sağlanması.
- Kurulan işlerin daha etkin ve rekabet edebilir kılınması.
- Hissedarlar başta olmak üzere, tüm ilgili tarafların şirketler üzerindeki çıkarlarının korunması.
- Farklı AB ülkelerinde yerleşik/faaliyet gösteren iş sahiplerinin birbirleriyle iş birliği yapmalarının teşvik edilmesi.

⁷ "Company Law and Corporate Governance", European Commission, erişim 20 Eylül 2018, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/doing-business-eu/company-law-and-corporate-governance_en

numara sırasına göre değil, kabul tarihlerine göre incelenecektir. Son olarak mevcut AB tipi şirket formları olan Avrupa Şirketi ve Avrupa Kooperatif Şirketi ile müstakbel yeni form olan SUP incelenecektir.

I. AB’de Şirketler Hukuku Alanındaki Uyumlaştırma Çalışmaları

A. Genel olarak

AB’de şirketler hukuku alanında gözlemlenen negatif bütünleşme ve pozitif bütünleşme çalışmaları birbirini tamamlayan bir yapıya sahiptir. Zira üye devlet hukukuna tabi olan şirketler ya da firmalar, tüm AB üyesi devletlerde şirketler hukuku alanında uygulanacak bir ortak yasal çerçeve olmaksızın, Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Anlaşma (“ABİHA”)’nın sunduğu iş kurma hakkı ve hizmet sunma serbestilerinden etkin bir şekilde yararlanamayabilirler⁷. Böyle bir ortak yasal çerçevenin oluşturulmasında ulusal düzenlemelerin ortak temel ilkelere sahip olmaları önem arz etmektedir. Bu noktada ulusal hukukların uyumlaştırılması gerekliliği karşımıza çıkmaktadır⁸. Uyumlaştırma, esas itibarıyla, belirli bir konuda birbirinden az ya da çok farklılıklar içeren üye devlet hukuku kurallarını Birlik çapında geçerli olacak bir AB hukuku kuralı ile değiştirmeyi ve böylelikle de Birlik çapında söz konusu alandaki aktörler için, en azından taban olarak, eşit bir ortam yaratılması faaliyetidir⁹. Uyumlaştırma, tasarrufa konu alana ilişkin olarak üye devletlere takdir yetkisi bırakmaksızın, tam uyumlaştırma şeklinde olabileceği gibi, tasarrufa konu alana ilişkin asgari standartları tespit ederek üye devletlerin söz konusu alandaki takdir yetkisini ortadan kaldırmadan, sadece sınırlayarak, asgari uyumlaştırma şeklinde de olabilir¹⁰. Asgari uyumlaştırma kapsamında ilgili AB tasarrufu ile alt limitler belirlendiğinden üye devletler, kurucu antlaşmalar ile uyumlu olmak kaydıyla, daha yüksek standartlar belirleme konusunda serbestirler¹¹.

⁷ 68/151 sayılı Birinci Şirketler Hukuku Direktifinin dibacesinde; iş kurma hakkının önündeki engellerin özellikle limited şirketler açısından kaldırılması acil bir konu olduğun, zira bu şirketlerin faaliyetlerinin sıklıkla ulusal sınırların ötesine geçtiği vurgulanmaktadır.

⁸ Nicola De Luca, *European Company Law: Text, Cases and Materials*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 16-19.

⁹ Göçmen, *Avrupa Birliği Maddi Hukuku: İç Pazar*, 131.

¹⁰ Josephine Steiner ve Lorna Woods, *EU Law*. 10. Baskı (Oxford: Oxford University Press, 2009), 363-373.

¹¹ Göçmen, *Avrupa Birliği Maddi Hukuku: İç Pazar*, 132.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (“AET”) 1960’lı yılların başından itibaren, şirketler hukukunun hemen hemen bütün alanlarını Topluluğun uyumlaştırma çabalarına dâhil eden, iddialı bir program¹² başlatmıştır. Bu çerçevede konu birçok küçük öğeye ayrılarak her ögenin ayrı ayrı birer direktife evrimleşmesi planlanmıştır¹³. Ayrıca, şirketler hukukunu destekleyen alanlar olan muhasebe ve sermaye piyasalarına ilişkin yapılan düzenlemelerin de şirketler hukukuna ilişkin mevzuat içerisinde değerlendirilmesi gerekir. Böylelikle Avrupa şirketler hukukunun ayrı bir disiplin olarak oluşum süreci başlamıştır. Bu düzenlemeler büyük oranda üye devletlerin şirketler hukukunun uyumlaştırılması amacını güderken, özellikle tüzükler aracılığıyla, bu alanda Birlik seviyesinde bir hukuk oluşumunun temelleri atılmıştır. Bugün Avrupa şirketler hukuku, diğerlerinin yanında, hissedarların ve diğer tarafların çıkarlarının korunması, halka açık limited şirketlerin sermayelerinin oluşturulması ve korunması, şubelerin kamuyu aydınlatma yükümlülükleri, birleşme ve bölünmeler, tek hissedarlı limited şirketler için asgari kurallar, hissedar hakları gibi konuların yanında Avrupa Şirketi, Avrupa Çıkar Gruplaşmaları ve Avrupa Kooperatif Şirketi gibi AB tipi şirket formlarını kapsamaktadır¹⁴. Bu geniş alandaki uyumlaştırma çalışmaları devam ettikçe Avrupa şirketler hukuku, her ne kadar (aşağıda değinileceği üzere) üye devlet iç hukukları ile olan iletişimi nedeniyle karma bir yapıya sahip olsa da, ayrı bir disiplin olarak oluşum ve evrimleşmesini sürdürecektir.

Bu alanda yapılan uyumlaştırma çalışmaları çerçevesinde kabul edilen tasarrufların dayanağı ABİHA madde 50, 114, 115 ve 352’dir. ABİHA madde 50 Avrupa Parlamentosunun ve Konsey’in, olağan yasama usulünce hareket ederek, iş kurma serbestisinin geliştirilmesi amacıyla direktifler çıkarabileceğini ve bu görevi özellikle hangi vasıtalarla yerine getirebileceğini düzenlemektedir. ABİHA madde 114 ise yine ABİHA madde 26’da yer alan ve iç pazarın kurulması ve işlemesine ilişkin amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olacak şekilde Avrupa Parlamentosu ve Konsey

---

¹² “General Programme for the abolition of restrictions on freedom of establishment”, OJ 2, 15.1.1962, s. 36-45.

¹³ Eddy Wymeersch, “Company Law in Europe and European Company Law.” (Financial Law Institute, Working Paper No. 2001-06 (2001), erişim 2 Ağustos 2018, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=273876, 1.

¹⁴ De Luca, *European Company Law: Text, Cases and Materials*, 3.

tarafından, olağan yasama usulünce hareket ederek, üye devletlerin bu alana ilişkin hukuklarının yaklaştırılmasına ilişkin tedbirlerin alacağı düzenlenmektedir. Bu madde üye devlet hukuklarının uyumlaştırılarak iç pazarın tamamlanması amacıyla önlemlerin alınması için başlıca araç haline gelmiştir¹⁵. ABİHA madde 352 ise diğer iki dayanak maddeden farklı olarak bir nevi olağan üstü yetki çerçevesinde tedbirlerin alınmasını düzenlenmektedir. Bu hüküm çerçevesinde, Antlaşmalar'da belirtilen amaçlardan birinin gerçekleştirilmesi amacıyla, Antlaşmalar'da tanımlanan politikalar çerçevesinde, Birliğin bir eylemde bulunmasının gerekmesi, fakat Antlaşmalar'da bu eylem için gerekli yetkilerin öngörülmemiş olması gerekir. Böyle bir durumda Konsey'in Komisyon'un teklifi üzerine ve Avrupa Parlamentosunun onayını alarak ve oy birliği ile hareket ederek gerekli tedbirleri alacağı düzenlenmiştir. ABİHA madde 352'nin 3. paragrafında ayrıca bu maddeye dayanarak kabul edilen tedbirlerin, Antlaşmalar'ın uyumlaştırmayı hariç tutması halinde, üye devlet hukuklarının uyumlaştırılmasını içermeyeceği de düzenlenmiştir. Benzer şekilde 4. paragrafta bu maddenin ortak dış ve güvenlik politikasına ilişkin hedeflerin gerçekleştirilmesi için dayanak teşkil edemeyeceği düzenlenmiştir. Başka bir ifadeyle, yetkisi olmayan politika alanlarında, Birliğin bu maddeyi kullanarak tasarrufta bulunması mümkün değildir.

Bu itibarla özellikle ABİHA madde 114, AB'de iç pazarın etkili bir şekilde tesisi ve işleminin teminine yönelik etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶. Zira bu alandaki düzenlemeler için tercih edilen tasarruf türü, çok büyük oranda, direktiftir. Dolayısıyla, Avrupa şirketler hukukunun, bu alandaki Birlik kurallarının genelde doğrudan uygulanabilir olmayışından bahisle, doğrudan olmayan bir şirketler hukuku olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle direktifler ile getirilen düzenlemelerin uygulanabilmesi için söz konusu direktiflerin üye devletler tarafından kendi iç hukuklarına aktarılması gerekliliği aynı zamanda bu alana, çok büyük oranda, üye devlet hukukları aracılığıyla yani dolaylı uygulanabilen bir alan olma niteliği kazandırmaktadır. Bununla birlikte bu alanda az sayıda da olsa, direktiflerden farklı olarak, doğrudan uygulanabilir olan tüzüklere de rastlanmaktadır. Başka bir ifadeyle Avrupa şirketler hukuku, tüzükler ile

---

¹⁵ Craig ve De Búrca, *EU Law: Texts, Cases and Materials*. 9.

¹⁶ Maletic, *The Law and Policy of Harmonisation in Europe's Internal Market*, 18.

getirilen düzenlemelerle oluşan kısmı hariç tutacak olursak, çoğunlukla doğrudan uygulanabilir olmayan, bunun yerine direktifleri kendi iç hukuk düzenlerinin bir parçası haline dönüştürecek olan üye devletleri adres gösteren bir alandır¹⁷. Bununla birlikte genel itibarıyla Avrupa şirketler hukukunun AB hukuku ve üye devlet hukuklarından oluşan karma yapıya sahip bir alan olduğu tespiti yapılabilir. Şöyle ki, büyük oranda direktif formunda olan AB mevzuatı üye devletler tarafından kendi iç hukuklarına aktarılmakta ve böylelikle üye devletler iç hukuku AB mevzuatı kapsamında şekillenmiş olmaktadır. Ayrıca söz konusu direktifler çıkarıldıkları konulara ilişkin tümüyle kapsayıcı ve eksiksiz düzenlemeler getirmemekte¹⁸, bunun yerine birçok konuyu üye devlet düzenlemelerine bırakmakta ya da ulusal hukuka atıf yapmaktadır¹⁹. Benzer şekilde, az sayıda da olsa AB şirketler hukuku tüzükleri, her ne kadar doğrudan uygulanabilir olsalar da, birçok konuya ilişkin olarak üye devlet hukuklarını adres olarak göstermektedir²⁰. Bunların yanında bir de üye devletlerin genel olarak şirketler hukuku alanındaki hukuk yaratma faaliyetlerine devam edecekleri de dikkate alındığında şirketler hukuku alanında üye devletlerde uygulanan hukukun

---

¹⁷ Wymeersch, "Company Law in Europe and European Company Law," 7-9.

¹⁸ AB şirketler hukuku direktiflerinin çıkarıldıkları alanı tümüyle düzenlemiş olsaydı, üye devletler şirketler hukukunun tümüyle AB mevzuatı kaynaklanması gibi bir durum söz konusu olurdu.

¹⁹ Birinci Direktiften, daha doğrusu onun yerine geçen son direktif olan, 2017/1132 sayılı Direktiften bu tespiti ilişkin örnek gösterecek olursak; söz konusu Direktifin dibacesinin 9 nolu paragrafında, şirketlerin zorunlu dokümanlarını ve bilgilerini sunarken bunu fiziki olarak yapabilecekleri gibi elektronik olarak da yapabilecekleri düzenlenirken üye devlet hukuklarında bu konuya ilişkin getirilen düzenlemeler hariç olmak üzere denmektedir. Madde 2'nin ikinci fıkrasında anonim şirketlerin kuruluşuna ilişkin olarak Direktifin ilgili bölümünde yer alan düzenlemelerin yatırım şirketlerine ve kooperatiflere uygulayıp uygulanmamaya karar verebileceğini belirtmiştir.

²⁰ Avrupa Şirketi Tüzüğünden bu tespiti ilişkin örnek gösterecek olursak; söz konusu Tüzüğün dibacesinin 20 nolu paragrafında Tüzüğün vergi, rekabet, fikri haklar ya da iflas gibi alanları kapsamadığı ve bu alanlara ve Tüzüğün kapsamadığı diğer alanlara ilişkin olarak üye devlet hukuklarının ve AB mevzuatının uygulanacağı belirtilmektedir. Madde 4'ün ikinci fıkrasında belirli faaliyetlerde bulunan şirketlerin Tüzükte yer alan en az sermaye tutarından yüksek bir ödenmiş sermayeye sahip olma zorunluluğu getiren üye devlet hukuku kuralının ilgili üye devlette kayıtlı adresi bulunan Avrupa Şirketlerine de uygulanabileceği düzenlenmektedir. Benzer şekilde madde 18 Tüzüğün birleşerek kurulmaya ilişkin bölümünde düzenlenmeyen ya da kısmen düzenlenen konulara ilişkin olarak ilgili Avrupa şirketini oluşturacak her bir şirketin tabi olduğu üye devlet hukukunun uygulanacağı düzenlenmektedir.

esas itibariyle AB hukuku ve üye devletlerin iç hukukları tarafından birlikte oluşturulan karma bir yapıya sahip olduğu söylenebilir²¹.

AB’de şirketler hukuku alanında yapılan uyumlaştırma çalışmaları çeşitli sebeplere dayanmaktadır. Özellikle birinci dönemde kabul edilen direktiflerin dibacelerinden de anlaşılacağı üzere²², iç pazarın derinleştirilmesi ve şirketler açısından iş kurma serbestisinin önündeki engellerin kaldırılması, şirketler hukuku alanındaki uyumlaştırma çalışmalarının başlıca nedenidir. Bununla bağlantılı olarak diğer bir itici gücün de şirketlerin farklı üye devletlerin hukuklarıyla etkileşimi ve bu hukuklara uyum sağlamak adına aldıkları hizmetlerin (hukuki danışmanlık, çeviri vs.) maliyeti ve bu maliyetleri düşürme arzusu olduğu söylenebilir²³. Bir diğer önemli neden de negatif bütünleşme yöntemi ile bu alanda üye devlet hukuk düzenlerinde görülen deregülasyon etkisinin/baskısının dengelenmesi çabasıdır²⁴. Birlik hukukunun zaman içerisinde yarattığı şirketlerin iç pazar içerisinde farklı üye devlet pazarlarında kurulmalarını ve faaliyette bulunmalarını kolaylaştırıcı etkisi üye devletler arasında bir rekabet ortamı yaratmıştır. Bu rekabet ortamı nedeniyle üye devletler ulusal hukuklarında reformlar yaparak daha fazla şirketi kendi pazarlarında faaliyette bulunmaya teşvik etmeye çalışmışlardır. Bu rekabet ortamı aynı zamanda “*Delaware etkisi*”²⁵ ya da diğer bir ifadeyle “*dibe doğru yarış*”

²¹ “Ulusal” ve “Avrupa” tipi şirket formları arasındaki ilişki ve genel itibariyle Avrupa şirketler hukukunun yapısına ilişkin olarak bkz. Stefanie Jung, “Societas Unius Personae (SUP) – The New Corporate Element in Company Groups.” *European Business Law Review* 26, no 5 (2015): 645-692.

²² Söz konusu direktiflerin dibacelerinde Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma’nın 54.3(g) maddesine (Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma madde 50.2(g)) yapılan atıflar.

²³ John Armour ve Wolf-Georg Ringe, “European company law 1999–2010: Renaissance and crisis.” *Common Market Law Review* 48, no 1 (2011): 127–128.

²⁴ İlke Göçmen, “Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar,” içinde *İç Pazar*, ed. Belgin Akçay et al. (Ankara: Seçkin Yayınları, 2016), 393-394; Martin Gelter, “EU Company Law Harmonization Between Convergence and Varieties of Capitalism.” (Law Working Paper No. 355/2017, *European Corporate Governance Institute*, 2017, 6-10.)

²⁵ Amerika Birleşik Devletlerinin ikinci en küçük eyaleti olan Delaware, aynı zamanda ülkedeki halka açık şirketlerin yarısından fazlasının kayıtlı olduğu eyalettir. Bunun başlıca nedeni şirketlerin kuruluşuna ve işleyişine ilişkin kuralların, diğer eyaletlere kıyasla, çok gevşek olmasıdır. Ayrıca, kuruluş ve diğer masrafların düşük olmasının yanında, bu eyalette zaman içerisinde gelişen içtihat hukuku ve hukuk uygulayıcıların uzmanlığı da Delaware’i şirketler açısından cazip kılmaktadır. Diğer eyaletlerin Delaware’i takip edip, şirketler hukuku kurallarını gevşetmeleri genel olarak *Delaware etkisi* olarak bilinir.

olarak adlandırılan bir *fenomeni* de beraberinde getirmiştir²⁶. Bu meyanda şirketler hukuku alanında yapılan düzenlemelerin kısmen bu reaksiyonun, özellikle tüketicilerin ve alacaklıların korunması noktasında, yaratabileceği olumsuz etkileri bertaraf etme amacı taşıdığı dile getirilebilir.

AB'de şirketler hukuku alanındaki uyumlaştırma çalışmalarını zorlu kılan bazı etkenler söz konusudur. Bu etkenlerin en önemlisi bir üye devlet hukukunda anlam ifade eden bir hukuki yapının, diğer bir üye devlet hukuku için yabancı olması, hatta bazı durumlarda da anlaşılabilmesidir. Bu duruma örnek olarak tek organlı (sadece yönetim kurulu) ya da iki organlı (yönetim kurulu ve genel kurul) şirket yönetimi ve çalışanların şirketin karar alma mekanizmalarına dahililiyeti gibi konular gösterilebilir. Özellikle çalışanların şirketin karar alma mekanizmalarına dahililiyeti konusu şirketler hukuku alanında yapılan birçok uyumlaştırma çalışmasının olumsuz sonuçlanmasına, yani çalışmaların taslak aşamasında kalmasına, neden olmuştur²⁷. Bunun nedeni bu konunun Birleşik Krallık gibi bazı üye devletlerde çok az düzenlenmiş bir müesseseyken (sendikaların ücretlere ve çalışma koşullarına ilişkin pazarlık yapma yetkileri gibi kısıtlı sayılabilecek düzenlemeler hariç), Almanya gibi diğer bazı üye devletlerde ise şirketler hukukunun çok önemli bir müessesesi olmasıdır^{28, 29}.

Ayrıca bkz. Wymeersch, "Company Law in Europe and European Company Law," 25; Mathias M. Siems, "The impact of the European Company (SE) on Legal Culture." *European Law Review* 30, no 3 (2005): 436-439; Lorenzo Sasso, "Societas Europaea: between Harmonization and Regulatory Competition." *European Company Law* 4, no 4 (2007): 163-164.

²⁶ Catherine Barnard, *The Substantive Law of the EU*. 5. Baskı (Oxford: Oxford University Press, 2016) 394.

²⁷ 1970'li yıllarda Avrupa Şirketi'nin Esas Sözleşmesine ilişkin hazırlanan tüzük taslaklarının ve yine Beşinci Direktifin başarısızlık sonuçlanmasının arkasında yatan neden çalışanların (şirket yönetimine) katılımı konusunda üye devletler arasındaki görüş farklılıklarıdır.

²⁸ Alman hukukunda çalışanların (şirket yönetimine) katılımına ilişkin müessese *Mitbestimmung* olarak adlandırılmaktadır. Her ne kadar Almanya'da "Çalışma Konseyleri" (*Betriebsträtegesetz*) 1920 yılında kurulmuş olsa da (Mads Andenas ve Frank Wooldbridge. *European Comparative Company Law*. New York: Cambridge University Press, 2009, 424), bu müessese esasen 4 Mayıs 1976 tarihli bir kanuna (*Mitbestimmungsgesetz*) dayanmaktadır. Söz konusu düzenleme esas itibarıyla 2.000'den fazla çalışanı olan şirketlerde yönetim kurulunun yarısının çalışan temsilcilerinden oluşmasını öngörmektedir. Kaynak; ILO resmi internet sitesi, erişim 11 Mayıs 2019 http://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=13898&p_country=DEU&p_count=1231&p_classification=02&p_classcount=32

Tarihsel bakış açısıyla yaklaşıldığında AB’de şirketler hukuku alanındaki uyumlaştırma çalışmalarını üç ana dönemde ele almak mümkündür. Bunlar ilk uyumlaştırma çalışmalarının başladığı 1960’ların ilk yıllarından 1990’lı yıllara kadar olan “Birinci Dönem”, 1990’lı yıllardan 2010 yılına kadar olan “İkinci Dönem” ve 2010 yılından günümüze kadar olan “Üçüncü Dönem” olarak sıralanabilir.

B. Birinci Dönem

Şirketler hukuku alanı AET’nin ilk kurulduğu yıllardan itibaren uyumlaştırma çabalarının başlıca odak noktalarından biri olmuştur. Bununla birlikte ilk direktif ki Birinci Şirketler Hukuku Direktifi³⁰ olarak anılmaktadır, 1968 yılında kabul edilmiştir. Birinci Direktif ile başlayan ve 1985 yılında çıkarılan İç Pazar’ın Tamamlanmasına ilişkin Beyaz Kitap’a³¹ kadar uzanan bu döneme şirketler hukukunun “altın çağı” denilmektedir³². Bu dönemde kabul edilen diğer tüm direktifler ise 1976 – 1989 yılları arasında kabul edilmiştir. Bu dönemde yapılan uyumlaştırma çalışmaları, 1985 yılında kabul edilen Avrupa Çıkar Gruplaşmalarına (ki bu bir nevi adi ortaklık müessesesidir) dair tüzük³³ haricinde, tümüyle direktif formunda olmuştur. Hâlihazırda toplam on bir tane olan şirketler hukuku direktifinin dokuzu bu dönem içerisinde kabul edilmiştir.

18 Aralık 1961 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu Konseyi, Avrupa Ekonomik Topluluğu’nda iş kurma hakkına ilişkin kısıtlamaların kaldırılması için, diğerlerinin yanında, şirketler ve firmalar için aranan tedbirlerin koordinasyonunu amaçlayan, bir Genel Program³⁴ kabul etmiştir

²⁹ Çalışanların (şirket yönetimine) katılımı konusunda üye devlet uygulamaları ve AB hukuku düzenlemeleri konusunda detaylı bilgi için bkz. Andenas ve Wooldbridge, *European Comparative Company Law*, 417-448.

³⁰ OJ L 65, 14.3.1968, s. 8-12.

³¹ Completing the Internal Market: White Paper From The Commission to the European Council (COM/85/0310 Final)

³² Stefan Grundmann, *European Company Law - Organization, Finance and Capital Markets*. 2. Baskı. Cambridge: Intersentia, 2012.

³³ Avrupa ekonomik çıkar gruplaşmalarına ilişkin 25.07.1985 tarih ve 2137/85 sayılı Tüzük. OJ L 199, 31.7.1985, s. 1-9.

³⁴ “General Programme for the abolition of restrictions on freedom of establishment”, OJ 2, 15.1.1962, s. 36-45.

(benzer bir Genel Program³⁵ da iş kurma hakkının önündeki engellerin ortadan kaldırılması amacıyla 15 Ocak 1962 tarihinde yayımlanmıştır). AET Komisyonu 19 Şubat 1964 tarihinde iş kurma hakkına ilişkin yayımlanan bu Genel Programın ifası amacıyla bir Konsey direktifi taslağı sunmuştur. Söz konusu Taslak daha sonra revize edilerek Birinci Şirketler Hukuku Direktifi'ne dönüşmüştür. Şirketler hukuku alanında çıkarılan bu ilk direktifin başlığında yer alan “Birinci” terimi AET Komisyonu'nun bu alanda başka tekliflerde bulunmayı daha en başından planladığına ilişkin bir göstergedir³⁶.

Bu dönemde kabul edilen direktifler ve düzenledikleri konular şunlardır:

- i) Kurucu Antlaşmanın 58. maddesinin 2. paragrafı kapsamındaki şirketlerin ortaklarının ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması için üye devletlerce talep edilen teminatlar benzeri teminatların Topluluk aracılığıyla talep edilmesi amacıyla işbirliği hakkında 09.03.1968 tarih ve 68/151³⁷ sayılı Birinci Direktif. Daha sonra 2009/101³⁸ sayılı Direktif Birinci Direktif'in yerine geçmiştir. 2017/1132³⁹ sayılı Direktif de daha sonra 2009/101 Direktifin yerine geçmiştir.
- ii) Anonim şirketlerin kuruluşu ve sermayenin korunması ve değiştirilmesi hakkında, Kurucu Antlaşmanın 58. maddesinin 2. paragrafı kapsamındaki şirketlerin ortaklarının ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması için üye devletlerce talep edilen teminatların eşdeğer kılınması amacıyla bu tür teminatların uyumlaştırılması hakkında 13.12.1976 tarih ve 77/91⁴⁰ sayılı İkinci Direktif. Daha sonra 2012/30⁴¹ sayılı Direktif İkinci Direktif'in yerine geçmiştir. 2017 yılında da 2017/1132⁴² sayılı Direktif, 2012/30 sayılı Direktif'in yerine geçmiştir.

³⁵ “General Programme for the abolition of restrictions on freedom to provide services”, OJ 2, 15.1.1962, s. 32–35.

³⁶ De Luca, *European Company Law: Text, Cases and Materials*, 20.

³⁷ OJ L 65, 14.3.1968, s. 8-12.

³⁸ OJ L 258, 1.10.2009, s. 11–19.

³⁹ OJ L 169, 30.6.2017, s. 46–127.

⁴⁰ OJ L 26, 31.1.1977, s. 1–13.

⁴¹ OJ L 315, 14.11.2012, s. 74-97.

⁴² OJ L 169, 30.6.2017, s. 46–127.

- iii) Kurucu Antlaşmanın 54(3) (g) maddesi temelinde, halka açık sınırlı sorumlu şirketlerin birleşmesi hakkında 09.10.1978 tarih ve 78/855⁴³ sayılı Üçüncü Direktif. Daha sonra 2011/35⁴⁴ sayılı Direktif Üçüncü Direktif'in yerine geçmiştir. 2017 yılında da 2017/1132⁴⁵ sayılı Direktif, 2011/35 sayılı Direktif'in yerine geçmiştir.
- iv) Kurucu Antlaşmanın 54 (3) (g) maddesi temelinde, belirli şirket tiplerinin yıllık muhasebeleri hakkında 25.07.1978 tarih ve 78/660⁴⁶ sayılı Dördüncü Direktif. Daha sonra 2013/34⁴⁷ sayılı Direktif Dördüncü Direktif'in yerine geçmiştir.
- v) Kurucu Antlaşmanın 54(3) (g) maddesi temelinde, halka açık sınırlı sorumlu şirketlerin bölünmesi hakkında 17.12.1982 tarih ve 82/891⁴⁸ sayılı Altıncı Direktif. Daha sonra 2017/1132⁴⁹ sayılı Direktif, Altıncı Direktif'in yerine geçmiştir.
- vi) Kurucu Antlaşmanın 54 (3) (g) maddesi temelinde konsolide hesaplar hakkında 13.06.1983 tarih ve 83/349⁵⁰ sayılı Yedinci Direktif. Daha sonra 2013/34⁵¹ sayılı Direktif, Yedinci Direktif'in yerine geçmiştir.
- vii) Onaylı denetçi zorunluluğu hakkında 10.04.1984 tarih ve 84/253⁵² sayılı Sekizinci Direktif (diğer adıyla Denetçi Direktifi). Daha sonra 2006/43⁵³ sayılı Direktif, Sekizinci Direktif'in yerine geçmiştir.
- viii) Bir başka devletin yasalarına tabi belirli şirket türlerinin bir Üye Devlette şube açması için gereken şartların tespiti hakkında 21.12.1989 tarih ve 89/666⁵⁴ sayılı On Birinci Direktif. Daha sonra 2017/1132⁵⁵ sayılı Direktif On Birinci Direktif'in yerine geçmiştir.

---

⁴³ OJ L 295, 20.10.1978, s. 36-43.

⁴⁴ OJ L 110, 29.4.2011, s. 1-11.

⁴⁵ OJ L 169, 30.6.2017, s. 46-127.

⁴⁶ OJ L 222, 14.8.1978, s. 11-31.

⁴⁷ OJ L 182, 29.6.2013, s. 19-76.

⁴⁸ OJ L 378, 31.12.1982, s. 47-54.

⁴⁹ OJ L 169, 30.6.2017, s. 46-127.

⁵⁰ OJ L 193, 18.7.1983, s. 1-17.

⁵¹ OJ L 182, 29.6.2013, s. 19-76.

⁵² OJ L 126, 12.5.1984, s. 20-26.

⁵³ OJ L 157, 9.6.2006, s. 87-107.

⁵⁴ OJ L 395, 30.12.1989, s. 36-39.

⁵⁵ OJ L 169, 30.6.2017, s. 46-127.

- ix) Tek ortaklı sınırlı sorumlu özel şirketler hakkında 21.12.1989 tarih ve 89/667⁵⁶ sayılı On İkinci Direktif. Daha sonra 2009/102⁵⁷ sayılı Direktif, On İkinci Direktif'in yerine geçmiştir.

Görüldüğü üzere; şirketler hukuku direktiflerinin numaralandırılması yoluna gidilmiştir. Bununla birlikte numara almış ama kabul edilmemiş olan direktifler ve zaman içerisinde çıkarılan ek direktifler ile tadil edilen yürürlükteki direktifler nedeniyle, bu numaralandırma sistemi karmaşık bir hal almış durumdadır. Direktiflerin kabul edilme tarihleri ile numaralarının kronolojik olarak birbiriyle uyumlu olmaması da bunun ayrı bir göstergesidir. Bu nedenlerle şirketler hukuku alanındaki direktiflerin numaralandırılması uygulaması artık terk edilmektedir⁵⁸.

Bu yoğun uyumlaştırma faaliyetine rağmen tasarruf girişimlerinin hepsi başarıyla sonuçlanmamıştır. Bu dönemde sunulan halka açık limited şirketlerde şirket yönetimi hakkında Taslak Beşinci Direktif ile şirketler grubuna ilişkin Taslak Dokuzuncu Direktif kabul edilmemiş ve taslak aşamasında kalmışlardır. Bu başarısızlıkların en önemli nedenlerinden biri söz konusu taslakların, tasarruf haline dönüşen diğer direktiflerden farklı olarak şirket içi yönetim konularını düzenlemek amacın sahip olmalarından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Zira bu dönemde yasalaşan direktifler üçüncü tarafların korunması, kanuni sermaye vs. gibi üye devletler arası sınır aşan etkileri olma olasılığı daha yüksek konular olduğundan üye devletlerin bu alanlarda ortak noktada buluşmaları göreceli daha kolay olmuştur. Fakat taslak aşamasında kalan Taslak Beşinci Direktif ve Taslak Dokuzuncu Direktif ise şirket hissedarları, yöneticileri ve üçüncü taraflar arasındaki ilişkiler gibi daha ziyade şirketin iç yönetimine ilişkin konuları düzenlemek amacıyla yola çıktığından üye devletlerin ortak paydalarda buluşması daha güç olmuştur. Başka bir ifadeyle şirketler hukuku alanında yapılan uyumlaştırma çalışmaları şirketin dış ilişkilerinden çıkıp şirket içi yönetimi ilgilendiren konulara geldikçe, uyumlaştırma çabaları üye devletlerin daha keskin muhalefeti ile karşılaşmış ve sonuçta Beşinci Direktif ve Dokuzuncu Direktif gibi bazı inisiyatiflerin başarısızlıkla sonuçlanmalarına neden

⁵⁶ OJ L 395, 30.12.1989, s. 40-42.

⁵⁷ OJ L 258, 1.10.2009, s. 20-25.

⁵⁸ Robert Schütze, *An Introduction to European Law*. 2. Baskı (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 625. Örneğin 11.07.2007 tarihinde kabul edilen Hissedar Hakları Direktifi'nin numaralandırılması yoluna gidilmemiştir.

olmuştur⁵⁹. Bununla birlikte neredeyse yirmi yıl süren Taslak Beşinci Direktif çalışmaları, daha sonra çıkarılacak *Societas Europaea* Tüzüğü⁶⁰ ve 2007/36⁶¹ sayılı Hissedar Hakları Direktifi'nin içeriğine, özellikle çalışanların katılımı konusunda olmak üzere, ciddi miktarda katkı sağlamıştır. Esasında AB'de belirli formlardaki şirketlere, başka bir ifadeyle şirket gruplarına ilişkin düzenlemeler oldukça eskiye dayanmaktadır. Şirket gruplarına yönelik ilk kapsamlı teklif 1970⁶² yılındaki Avrupa Şirketi esas sözleşmesine yönelik Komisyon teklifidir. Birden fazla tadile- ki bunların en önemlisi 1975⁶³ yılındadır- rağmen bu proje, çalışanların karar alma mekanizmalarına dahiliyeti meselesi nedeniyle başarısızlığa uğramıştır. Bazı üye devletler böyle bir katılımı tümüyle reddederken, bazı üye devletler de bu mekanizmayı “Avrupa Şirketi” fikrini kabul etmenin ön şartı olarak öne sürmüştür⁶⁴. Bu çalışmanın etkili olduğu Taslak Dokuzuncu Direktif ve muhasebe, sermaye piyasaları ve şeffaflığa ilişkin birkaç direktif haricinde, AB'de şirket grupları alanında, özellikle de tek hissedarlı şirketlere ilişkin olarak mevzuat oluşturma konusunda direnç olduğu gözlemlenmektedir⁶⁵.

Bu dönem uyumlaştırma çalışmaları için tercih edilen şirketler hukuku konuları açısından da değerlendirilmelidir. Bu açıdan bakıldığında, Birinci Dönem kıta Avrupası ekolünün, özellikle de Alman modeli⁶⁶ şirketler hukukunun etkisinin hâkim olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁷. Bu durumu doğal kabul etmek gerekir, zira yapılan çalışmaların çoğu Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti'nin Birliğe üyeliğinden, yani Anglo-Sakson hukukunun AET içerisinde etkisini

⁵⁹ Wymeersch, “Company Law in Europe and European Company Law,” 15-16.

⁶⁰ Avrupa Şirketi Esas Sözleşmesine ilişkin 08.10.2001 tarih ve 2157/2001 sayılı Tüzük. OJ L 294, 10.11.2001, s. 1–21.

⁶¹ OJ L 184, 14.7.2007, s. 17–24.

⁶² Avrupa Şirketi Esas Sözleşmesi Hakkında Konsey Tüzüğü Teklifi. OJ C 124, 10.10.1970, s. 1–55.

⁶³ Çalışanların karar alma mekanizmalarına katılımına ilişkin revize edilmiş Komisyon Teklifi. (COM (75) 150 Final).

⁶⁴ Kaynak; Avrupa Parlamentosu internet sitesi, erişim 11 Kasım 2018, (European Parliament Fact Sheets, 3.4.2. Company Law) http://www.europarl.europa.eu/facts_2004/3_4_2_en.htm?textMode=on

⁶⁵ Peter Kindler, *The Single-Member Limited Liability Company (SUP): A Necessary Reform of EU Law on Business Organizations?* (Munich: Verlag C. H. Beck oHG, 2016), 1.

⁶⁶ Wymeersch, “Company Law in Europe and European Company Law,” 30.

⁶⁷ Gelter, “EU Company Law Harmonization Between Convergence and Varieties of Capitalism,” 4, 16, 32.; Katja Fuchs Mtwebana, “The Regulation of Companies' Capital in the European Union,” *European Business Law Review* 22, no 2 (2012): 237.

göstermeye başlamasından, öncesine ya da hemen sonrasına rastlamaktadır. Bu dönemde kabul edilen tasarrufların kapsamı değerlendirildiğinde şirket alacaklılarının⁶⁸ ve çalışanlarının korunmasına odaklı oldukları görülecektir ki bu da Kıta Avrupası hukukunun özellikle de Alman hukukunun, Anglo-Sakson (*common law*) hukuka göre daha az liberal ve korumacı olarak nitelendirilebilecek yapısının bir yansıması olduğu tespiti yapılabilir. Bu tespitin en çarpıcı örneklerinden biri 1970 yılında Avrupa Komisyonu tarafından Konsey'e gönderilen Avrupa Şirketi'nin Esas Sözleşmesi hakkında Tüzük'e ilişkin ilk teklifte Avrupa Şirketi'nin yapısı Alman hukukundakine benzer şekilde iki (genel kurul ve yönetim kurulu) seviyeli bir yapı arz etmekteydi ki benzer yapı Taslak Beşinci Direktif'te de mevcuttu⁶⁹. Bu durum Komisyonun aynı konuya ilişkin 1989⁷⁰ yılında hazırlanan ve 1991⁷¹ revize edilen teklifte değişmiş ve seçmeli bir sistem getirilmiştir. Böylelikle ilk taslaktaki iki seviyeli yapı yerini, mevcut SE Tüzüğü'nde de yer alan ve şirketin yapısına kurucuların karar verdiği, daha esnek bir yapıya bırakmıştır⁷². Benzer şekilde ilk teklifte yer alan ve SE'nin tabi olacağı vergi sistemine ilişkin düzenlemeler getirilen bölüm de Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti'nin inisiyatifiyle taslaktan çıkarılmıştır⁷³. Alman hukukunda önemli bir yere sahip olan çalışanların katılımı konusunda da gerek Avrupa Şirketi ve gerekse Avrupa Kooperatif Şirketine ilişkin mevcut düzenlemelerde yine temelde üye devlet hukukları adres olarak gösterilmekte ve birçok konu da kurucuların tercihlerine bırakılmaktadır⁷⁴. Böylelikle bu konuda bir orta yol bulunmuş ve SE'yi seçen şirketlerin çalışanların katılımı konusunda SE'nin kuruluşundan önce tabi oldukları şartları çalışanlar aleyhine değiştiremeyecekleri genel ilkesi kabul edilmiştir⁷⁵.

---

⁶⁸ Özellikle bilgi kamuoyuna bilgi sağlama yükümlülüğüne ilişkin Birinci Direktif, sermaye koyma, azaltma ve çoğaltma yükümlülüğüne ilişkin İkinci Direktif ve limited şirketlerin bölünmeleri sırasında hissedarların, şirket alacaklılarının ve çalışanların korunmasına ilişkin Altıncı Direktif.

⁶⁹ Ovidiu Ioan Dumitru, "The European company, perspectives after Brexit" *Juridical Tribune* 7, no 2 (2017): 139.

⁷⁰ OJ C 263, 16.10.1989, s. 41–68.

⁷¹ OJ C 176, 8.7.1991, s. 1–68.

⁷² 2157/2001 sayılı Tüzük madde 38.

⁷³ 2157/2001 sayılı Tüzük dibacesi yirminci paragraf.

⁷⁴ 2001/86 sayılı Direktif'in dibacesi beşinci ve dokuzuncu paragraflar.

⁷⁵ 2157/2001 sayılı Tüzük dibacesi on birinci paragraf ve 2003/72 sayılı Direktif dibacesi on birinci paragraf.

Bu dönemde çıkarılan direktifler, bazı yazarlar tarafından her ne kadar yüzeysel hatta “önemsiz” olarak değerlendirilmiş olsa da⁷⁶, özellikle bazı alanlarda gerek içerik⁷⁷ gerek yapısal açıdan üye devletler şirketler hukukunun yakınlaşmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda Birlik çapında şirketler hukukunun bir anlamda çerçevesini oluşturarak, bu alanın gelişip modernleşmesine büyük katkı sağlamıştır. Bu meyanda Birinci Direktif ile başlatılan ve kamuoyunun genel olarak şirketler, şirketlerin dâhil olduğu anlaşmalar, üstlendikleri yükümlülüklerin geçerliliği gibi konularda bilgilere kolay ve hızlı erişiminin sağlanmasına ilişkin, üye devlet şirketler hukuku kurallarının uyumlaştırma yoluyla koordine edilmesi konusunda, zaman içerisinde bu Direktife yapılan değişikliklerle⁷⁸ de belirli bir noktaya gelinmiştir⁷⁹. Çıkarılan ilk direktifin bu alanda olmasının nedeni iş kurma hakkının bir parçası olarak şirketlerin kurulu oldukları üye devletin dışındaki üye devletlerde şube açmaları sırasında bilgi sağlama ve kamuyu aydınlatma yükümlülüklerinin bu serbestiden en üst seviyede yararlanabilmelerini sağlamak ve aynı zamanda üçüncü kişileri de koruyabilmek adına bu alandaki üye devlet hukuku düzenlemelerini bu amaca hizmet verecek şekilde uyumlaştırılmasıdır⁸⁰. Her ne kadar kural olarak şubeler merkezin tabi olduğu hukuku takip etmek zorunda olsalar da On Birinci Direktif ile şirket hissedarlarının ve üçüncü kişilerin korunması amacıyla merkezin bir bütün olarak genel durumunun şubenin kayıtlı olduğu yer hukukunda da şeffaf bir şekilde bildirilmesine (gerek ilan, gerekse kamuyu aydınlatma platformu gibi mekanizmalarla) ilişkin düzenlemeler getirilmesini sağlamıştır⁸¹. Benzer şekilde Üçüncü Direktif ve Altıncı Direktif ile de aynı üye devlet hukuk düzeni içerisinde birleşme ve bölünme, şirket merkezinin değiştirilmesi gibi şirketin (halka açık limited şirketler) yeniden yapılandırılması faaliyetleri sırasında pay sahiplerinin ve üçüncü kişilerin (alacaklılar ve çalışanlar) korunması konusunda Birlik çapında benzer

⁷⁶ Luca Enriques, “EC Company Law Directives and Regulations: How Trivial Are They?” *University of Pennsylvania Journal of International Law* 27, no 1 (2006): 1-79.

⁷⁷ Andenas ve Wooldbridge, *European Comparative Company Law*, 33-40.

⁷⁸ 2009/101 (OJ L 258, 1.10.2009, s. 11-19.), 2012/17 (OJ L 156, 16.6.2012, s. 1-9) ve 2017/1132 (OJ L 169, 30.6.2017, s. 46-127) nolu Direktifler.

⁷⁹ Örneğin; şirketlerin kuruluşu sırasında sunulan dokümanlar açısından üye devlet hukuklarında göreceli benzerlikler söz konusudur. Andenas ve Wooldbridge, *European Comparative Company Law*, 52.

⁸⁰ Altı paragraftan oluşan Birinci Direktif in dibacesi.

⁸¹ On Birinci Direktif in dibacesi.

sistemler oluşturulmuştur⁸². Zaman içerisinde yapılan değişikliklerle⁸³ de birlikte söz konusu yeniden yapılandırmalara ilişkin bağımsız denetim raporu zorunluluğu getirilmiş ve raporlama ve dokümantasyon konusundaki zorunluluklar basitleştirilmiştir. Şirketler hukuku ile bağlantılı olan muhasebe alanında çıkarılan Dördüncü (tek bir şirketin muhasebesine ilişkin düzenlemeler içermektedir), Yedinci (şirket topluluklarının muhasebesine ilişkin gerekli farklı düzenlemeleri içermektedir) ve Sekizinci (onaylı bağımsız denetim zorunluluğuna ilişkin düzenlemeler içermektedir) Direktifler de bu alanda üye devlet hukuklarını belirli oranda uyumlaştırmıştır. Tüm bu değişikliklerle üye devletlerin şirketler hukukunun, özellikle de şirketlerin yapısı ve sermaye piyasalarına ilişkin alanlar başta olmak üzere, eskisine kıyasla daha şeffaf ve iç pazarın gereklerine daha uygun bir yapı kazandırılması yolunda aşama kaydedildiği söylenebilir.

C. İkinci Dönem

Bu dönemi esas itibarıyla iki ayrı bölüme ayırmak mümkündür. Birinci bölüm, yani 1990'lı yıllar şirketler hukukuna ilişkin yasama çalışmaları açısından oldukça durağan ve verimsiz yıllardır. On yıl boyunca hiçbir tasarruf kabul edilmemiştir. Bu dönem AB'deki şirketler hukuku çalışmaları açısından kriz yılları olarak adlandırılmaktadır⁸⁴. Bu durum 2000'li yılların başından itibaren değişmiş ve dört yeni tüzük ile dört yeni direktif kabul edilmiştir. İkinci Dönemde kabul edilen tasarrufların bir kısmının temelini oluşturan "Avrupa Birliği'nde Kanuni Denetçinin Rolü, Pozisyonu ve Sorumluluğuna İlişkin Yeşil Kitap"⁸⁵ 1996 yılında ve Sermaye piyasaları

---

⁸² Örneğin; şirketin yeniden yapılandırılmasında bir grup olarak pay sahiplerine karar verme yetkisi tanınması zorunlu kılınmıştır ki bu kapsamda genel kurulların yeniden yapılandırma konusunda yetki sahibi olması yönünde amir hüküm getirilmiştir. Grundmann, *European Company Law*, 27.

⁸³ 2007/63 (OJ L 300, 17.11.2007, s. 47–48), 2009/109 (OJ L 259, 2.10.2009, s. 14–21), 2011/35 (OJ L 110, 29.4.2011, s. 1–11.), 2012/17 (OJ L 156, 16.6.2012, s. 1–9) ve 2017/1132 (OJ L 169, 30.6.2017, s. 46–127) nolu Direktifler.

⁸⁴ Armour ve Ringe, "European company law 1999–2010," 125–174.

⁸⁵ 24 Temmuz 1996 tarihli Komisyon Yeşil Kitabı: "Avrupa Birliği'nde Kanuni Denetçinin Rolü, Pozisyonu ve Sorumluluğu" (Commission Green Paper of 24 July 1996: The role, the position and the liability of the statutory auditor within the European Union" [COM(96) 338 - Official Journal C 321 of 28.10.1996])

hukukunda esaslı uyumlaştırmaya yönelik önemli taahhütler içeren “Mali Hizmetler Eylem Planı”⁸⁶ da 1999 yılında yayımlanmıştır.

Bu dönemde kabul edilen tüzük ve direktifler ve düzenledikleri konular şunlardır:

- Avrupa Şirketinin Esas Sözleşmesi hakkında 08.10.2001 tarih ve 2157/2001⁸⁷ sayılı Tüzük.
- Çalışanların katılımına ilişkin olarak Avrupa Şirketi'nin Esas Sözleşmesi hükümlerine tamamlayıcı düzenlemeler yapılması hakkında 08.10.2001 tarih ve 2001/86⁸⁸ sayılı Direktif.
- Uluslararası Muhasebe Standartlarının Uygulanmasına ilişkin 19.07.2002 tarih ve 1606/2002⁸⁹ sayılı Tüzük.
- Avrupa Kooperatif Şirketinin Esas Sözleşmesine ilişkin 22.07.2003 tarih ve 1435/2003⁹⁰ Tüzük.
- Çalışanların katılımına ilişkin olarak Avrupa Kooperatif Şirketi Esas Sözleşmesi hükümlerine tamamlayıcı düzenlemeler yapılması hakkında 22.07.2003 tarih ve 2003/72⁹¹ sayılı Direktif.
- 1606/2002 sayılı Tüzük uyarınca Belirli Uluslararası Muhasebe Standartlarının Kabulüne ilişkin 29.09.2003 tarih ve 1725/2003⁹² sayılı Komisyon Tüzüğü. Daha sonra 03.11.2008 tarih ve 2008/1126⁹³ sayılı Tüzük 1725/2003 sayılı Tüzüğün yerine geçmiştir.
- Şirket devralmalarına ilişkin 21.04.2004 tarih ve 2004/25⁹⁴ sayılı On Üçüncü Direktif (aynı zamanda Devralma Direktifi olarak da bilinir).

---

⁸⁶ 11 Mayıs 1999 tarihli “Mali Piyasalar için Uygulama Çerçevesi: Eylem Planı” Komisyon Tebliği (Implementing The Framework For Financial Markets: Action Plan" [COM(1999) 232 Final - not published in the Official Journal]).

⁸⁷ OJ L 294, 10.11.2001, s. 1–21.

⁸⁸ OJ L 294, 10.11.2001, s. 22–32.

⁸⁹ OJ L 243, 11.09.2002 s.1-4.

⁹⁰ OJ L 207, 18.8.2003, s. 1–24.

⁹¹ OJ L 207, 18.8.2003, s. 25–36.

⁹² OJ L 261, 13.10.2003, s. 1-578.

⁹³ OJ L 320, 29.11.2008, s. 1–481.

⁹⁴ OJ L 142, 30.04.2004, s. 12-23.

- Birden fazla ülkenin dâhil olduğu limited şirket birleşmelerini (sınır aşan birleşmeler) düzenleyen 26.10.2005 tarih ve 2005/56⁹⁵ sayılı Onuncu Direktif (aynı zamanda Sınır Aşan Birleşmeler Direktifi olarak da bilinir). Daha sonra 2017/1132⁹⁶ sayılı Direktif Onuncu Direktif'in yerine geçmiştir.
- Halka açık şirketlerde belirli hissedar haklarının kullanılmasına ilişkin 11.07.2007 tarih ve 2007/36⁹⁷ sayılı Hissedar Hakları Direktifi. 2007/36 sayılı Hissedar Hakları Direktifi daha sonra uzun dönem hissedar katılımının teşvik edilmesine ilişkin 17.05.2017 tarih ve 2017/828⁹⁸ sayılı Direktif ile tadil edilmiştir.

Görüleceği üzere bu dönemde kabul edilen ikincil mevzuat hem yapısal hem de konu bakımından Birinci Dönemden farklılıklar içermektedir. Şöyle ki; tasarruf aracı olarak tüzük kullanılması ve bu tüzüklerin içerikleri değerlendirildiğinde, Avrupa Topluluğu'nun şirketler hukuku alanında sadece belirli standartlar getirmekle, yani asgari uyumlaştırma ile yetinmediği, aynı zamanda belirli noktalarda ve boyutta Birlik çapında tek tip uygulamaları yani tam uyumlaştırmayı da amaçladığı şeklinde yorumlanabilir. Zira ABİHA madde 249 düzenlemesi uyarınca tüzükler tüm üye devletlerde tüm içerikleri ile bağlayıcı ve doğrudan uygulanabilir niteliği haizdir. Başka bir ifadeyle tüzükler yoluyla üye devlet hukuklarına daha net ve doğrudan bir müdahale yapılabilmektedir. Bu nedenle Birlik bu enstrümanı sadece yeni hukuki enstrümanların (Avrupa Şirketi ve Avrupa Kooperatif Şirketi gibi yeni formlar) oluşturulduğu alanlarda kullanıp, geleneksel şirketler hukuku alanında kullanmama konusunda dikkatli olmaya çalıştığı söylenebilir⁹⁹. Ayrıca; kabul edilen direktiflerin konu itibarıyla sermaye piyasalarına ve şirket hissedarlarına yönelmesi¹⁰⁰ de kıta Avrupası, özellikle de Alman, şirketler hukuku ekolünden uzaklaşıp, daha liberal Anglo-Sakson, özellikle de Birleşik Krallık, hukukuna doğru bir yönelim

---

⁹⁵ OJ L 310, 25.11.2005, s. 1-9.

⁹⁶ OJ L 169, 30.6.2017, s. 46-127.

⁹⁷ OJ L 184, 14.7.2007, s. 17-24.

⁹⁸ OJ L 132, 20.5.2017, s. 1-25.

⁹⁹ Wymeersch, Eddy. "Company Law in Europe and European Company Law." 1.

¹⁰⁰ Gelter, "EU Company Law Harmonization Between Convergence and Varieties of Capitalism," 4, 27, 30-34.

olduğu şeklinde de okunabilir¹⁰¹. Bu dönemde kabul edilen direktifler üzerinde 1980, 1981, 1989 ve 2006 Birleşik Krallık Şirketler Hukuku Kanunlarının ve diğer başka birincil ve ikincil mevzuatlarının hatırı sayılır etkisi olduğu işaret edilmektedir. Bu noktada Almanya'nın çalışanların karar alma mekanizmalarına dâhil edilmelerine ilişkin olarak kendi iç hukukunda yer alan düzenlemelerin arkasından dolanılmasına aracılık edebileceğinden bahisle Onuncu Direktif'in kabulünü uzun bir süre geciktirmesi bir örnek olarak gösterilebilir¹⁰². Bu dönemde kabul edilen direktiflerden özellikle 2005/56 sayılı Sınır Aşan Birleşmeler Direktifi (Onuncu Direktif) ve 2007/36 sayılı Hissedar Hakları Direktifi, düzenledikleri alanlara ilişkin olarak, bazı üye devletlerin şirketler hukukunu etkileyerek, bu alandaki yaklaşmanın boyutuna önemli katkı sağlamışlardır¹⁰³.

D. Üçüncü Dönem

Bu dönemi şekillendiren doküman 2012 yılı sonunda Komisyon tarafından hazırlanarak Avrupa Parlamentosu, Konsey, Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesine sunulan "Avrupa Şirketler Hukuku ve Kurumsal Yönetim- Daha Angaje Hissedarlar ve Sürdürülebilir Şirketler için Modern bir Yasal Çerçeve" başlıklı eylem planıdır ("2012 Eylem Planı")¹⁰⁴. Her ne kadar 2003 yılında hazırlanan "Şirketler Hukukunun Modernizasyonu ve AB'de Kurumsal Yönetimin Geliştirilmesi" başlıklı eylem planında ("2003 Eylem Planı")¹⁰⁵ öngörülen hedefler tümüyle gerçekleştirilememiş olsa da bu durum yeni bir eylem planı ile yeni hedefler konulmasını engellememiştir¹⁰⁶. 2012 Eylem Planı, 2010 yılında Komisyon tarafından kurulan bir danışma kurulunun hazırladığı raporun, bir yıl sonra

¹⁰¹ Özellikle Hissedar Hakları Direktifi bu durumun güzel bir örneğini teşkil etmektedir.

¹⁰² Bkz. Andenas ve Wooldbridge, *European Comparative Company Law*, 20-28.

¹⁰³ Luca Enriques, "A Harmonized European Company Law: Are We There Already?" *International and Comparative Law Quarterly* 66, no 3 (2017): 768,769.

¹⁰⁴ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies*. 12.12.2012 tarih ve COM/2012/0740 Final sayılı.

¹⁰⁵ *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward*. 21.05.2003 tarih ve COM (2003) 284 Final sayılı Komisyon Tebliği.

¹⁰⁶ De Luca, *European Company Law: Text, Cases and Materials*, 250.

toplanan ve Avrupa'da şirketler hukukunun geleceğinin tartışıldığı konferansta varılan sonuçlar ve 5 Nisan 2011 tarihinde çıkarılan "Avrupalı Şirketler için Kurumsal Yönetim Çerçevesi: Nelerin Geliştirilmesi Gerekliyor?" isimli Yeşil Kitap¹⁰⁷ çerçevesinde şekillenmiştir¹⁰⁸. 2012 Eylem Planı'nda üç temel eylem alanı tespit edilmiştir. Bunlar; *i*) şeffaflığın artırılması, *ii*) hissedarların dahiliyeti ve *iii*) sınır aşan operasyonları açısından, şirketlerin büyümelerinin ve rekabet edebilirliklerinin desteklenmesidir¹⁰⁹.

2012 Eylem Planı ile de uyumlu olarak hâlihazırda Komisyonunda teklif aşamasında olan ve şirketler hukukunun çeşitli alanlarında düzenleme getiren 2017/1132¹¹⁰ sayılı Direktifte değişiklikler yapılmasına yönelik bir çalışma mevcuttur. Bu çalışma şirketler hukuku paketi hazırlık çalışması adı altında 25 Nisan 2018 tarihinde Komisyon tarafından önerilmiştir¹¹¹. Değişikliğe gidilmesi düşünülen alanlar şirketler hukukunda dijital araçların ve süreçlerin kullanılması ile sınır aşan tür değiştirme, birleşme ve bölünmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu hazırlık çalışmasının 2015 yılında Komisyon tarafından yayımlanan "Dijital Pazar Stratejisi"¹¹²'nin devamı olduğu belirtilmektedir¹¹³.

Ayrıca; tek hissedarlı limited şirket yapısına ilişkin hazırlanarak 2014 yılında tamamlanan direktif taslağına ("Taslak SUP Direktifi")¹¹⁴ ilişkin çalışmalar da halen devam etmektedir. Bu kapsamda 28 Mayıs 2015 tarihinde Konsey Taslak SUP Direktifi'ne ilişkin bir uzlaşma metni üzerinde

¹⁰⁷ Corporate governance framework for European companies: what needs to be improved?. IP/11/404.

¹⁰⁸ 2012 Eylem Planı, Giriş bölümü.

¹⁰⁹ 2012 Eylem Planı, Giriş bölümü.

¹¹⁰ OJ L 169, 30.6.2017, s. 46–127.

¹¹¹ "Şirketler Hukuku: Komisyon şirketlerin sınır ötesi hareket etmelerine ve *online* çözümler bulmalarına yardımcı olacak yeni kurallar öneriyor (*Company Law: Commission proposes new rules to help companies move across borders and find online solutions*)" başlıklı Avrupa Komisyonu basın bildirisi, 25 Nisan 2018. Kaynak; Avrupa Komisyonu resmi internet sitesi, erişim 11 Kasım 2018, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3508_en.htm

¹¹² Avrupa için Dijital Tek Pazar (*A Digital Single Market Strategy for Europe*) 06.05.2015 tarih ve COM(2015) 192 Final sayılı Komisyon Tebliği.

¹¹³ Kaynak; Avrupa Komisyonu resmi internet sitesi, erişim 11 Kasım 2018, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3508_en.htm

¹¹⁴ Tek Hissedarlı Limited Şirket'e ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktif Taslağı (Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Single-Member Private Limited Liability Companies). COM/2014/0212 Final - 2014/0120 (COD).

anlaşma sağlamıştır¹¹⁵. Bu taslağın sunulması akabinde daha önce 2008 yılında Komisyon tarafından Konseye sunulan Avrupa Limited Şirketi Esas Sözleşmesine ilişkin olan Tüzük Taslağı¹¹⁶ geri çekilmiştir. Kabul edilmesi halinde bu direktif bazı alanlara ilişkin olarak tek hissedarlı limited şirketlerin kuruluşuna ilişkin çerçeveyi düzenleyen 2009/102¹¹⁷ sayılı Direktif'in yerine geçecektir. Taslak SUP Direktifi'ne ilişkin diğer konular *Societas Unius Personae* başlığı altında incelenecektir.

II. Avrupa Şirketi

A. Genel Olarak

Şirket, tüzel kişiliği, sınırlı sorumluluğu ve devredilebilen paylarıyla insanlığın en dâhiyane buluşlarından biridir¹¹⁸. Tüm tüzel kişiler gibi şirketler de hukuk düzenleri tarafından oluşturulan ve kuruldukları hukuk düzeni içerisinde yaşayan yapılardır.

Bu itibarla öncelikle AB hukuku kapsamında şirket kavramının üzerinde durulması gerekmektedir. ABİHA'nın 54. maddesinin ikinci fıkrasında “şirket” şöyle tanımlanmaktadır:

“Şirketler; kâr amacı gütmeyenler hariç, kooperatifler de dâhil olmak üzere, medeni hukuk veya ticaret hukukuna göre kurulmuş şirketler ile kamu hukuku veya özel hukuk hükümlerine tabi diğer tüzel kişileri ifade eder.”

Bu tanım çerçevesinde kâr amacı güdüyor olmanın bir tüzel kişinin şirket olarak tanımlanmasının başlıca şartlarından biri olduğu görülmektedir. Ayrıca söz konusu hüküm şirketlerin kuruluşu açısından herhangi bir düzenleme getirmeksizin, üye devlet hukuk düzenlerini işaret etmektedir.

Avrupa tipi şirket formlarına duyulan ihtiyacın arkasında yatan temel sebebin üretim yapılarının Birlik boyutuna uyarlanması ihtiyacı olduğu belirtilmektedir¹¹⁹. Ayrıca Birlik çapında faaliyeti olan ya da bunu planlayan

¹¹⁵ Kaynak; Konsey'in resmi internet sitesi, erişim 11 Mayıs 2019 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/05/28/compet-single-member-private-companies/>

¹¹⁶ Societas Privata Europaea (SPE), COM(2008) 396/3.

¹¹⁷ OJ L 258, 1.10.2009, s. 20-25.

¹¹⁸ Sjäffell Beate. “If Not Now, Then When?: European Company Law in a Sustainability Development Perspective.” *European Company Law* 7, no 5 (2010): 187.

¹¹⁹ 2157/2001 sayılı Tüzük dibacesi birinci paragraf: “İç pazarın tamamlanması ve bunun Birlik genelinde getirdiği ekonomik ve sosyal durumdaki iyileşme, yalnızca ticaretteki

ve kayıtlı olduğu merkezi bir üye ülkeden diğerine değiştirmek isteyen bir şirket bu yeni formlar sayesinde, tasfiye edilip yeniden kurulma zorunluluğu olmaksızın,¹²⁰ bu değişikliği yapabileceğinden, ticari hayatın her daim esneklik gerektiren şartlarına daha hızlı uyum sağlayabilecektir.¹²¹

Avrupa tipi şirket formlarına ilişkin düzenlemeler ile üye devletlerin şirketler hukuku arasında yoğun bir ilişki söz konusudur. Avrupa Şirketi her ne kadar 2001 yılında çıkarılan 2157/2001 sayılı “Avrupa Şirketinin Esas Sözleşmesine ilişkin Konsey Tüzüğü” tahtında hayat bulmuş olsa da¹²², Tüzük Avrupa Şirketi'nin kuruluşu, yönetim ve karar alma mekanizmalarının yapısı gibi birçok konuda üye devlet hukuklarına referans vermektedir. *Societas Europaea*'nın yanında, 22 Temmuz 2003 tarihli ve 1435/2003 sayılı “Avrupa Kooperatif Şirketinin Esas Sözleşmesine ilişkin Konsey Tüzüğü” uyarınca kurulan Avrupa Kooperatif Şirketi de Avrupa Şirket formları arasında yer alır. Zira Avrupa Kooperatif Şirketi ABİHA 54. maddede tarif edilen şirket tanımına girmektedir. Bununla birlikte, ilk Avrupa tipi iş örgütlenmesi formu olan Avrupa Ekonomik Çıkar Gruplaşmaları formu ise, tabii olduğu Tüzükte¹²³ düzenlendiği üzere, üyelerinden ayrı bir şekilde kendi hesabına kâr gütmesi mümkün olmadığından¹²⁴ ABİHA madde 54 çerçevesinde şirket olarak kabul edilmesi mümkün bulunmamaktadır¹²⁵. Ayrıca, Avrupa Ekonomik Çıkar Gruplaşmaları formunda kurulan ekonomik birlikliklerin ortaklarından bağımsız bir tüzel kişiliği olup olmayacağı konusu, ilgili Tüzük düzenlemesi

---

engellerin kaldırılması değil, aynı zamanda üretim yapılarının da Topluluk boyutuna uyarlanması gerektiği anlamına gelir. Bu amaçla, işleri tamamen yerel ihtiyaçları karşılamakla sınırlı olmayan şirketlerin, işlerini Birlik düzeyinde yeniden düzenlemelerini planlayabilmeleri ve yürütebilmeleri gerekir.”

¹²⁰ 2157/2001 sayılı Tüzük dibacesi yedinci paragraf: “Böyle bir Tüzüğün hükümleri, şirketlerin ulusal şirketler hukuklarının farklılığından ve sınırlı bölgesel uygulamasından kaynaklanan engellerden arınmış şekilde bir Avrupa boyutu ile kurulmasına ve yönetilmesine olanak sağlayacaktır.”

¹²¹ Erik Werlauff, *The Law of the European Company*, (Copenhagen: DJOF Publishing, 2003), 1.

¹²² Hayata geçmesi halinde SUP'lerin kısmen bunun bir istisnası olacağı söylenebilir.

¹²³ Avrupa Ekonomik Çıkar Gruplaşmalarına ilişkin 25.07.1985 tarih ve 2137/85 sayılı Tüzük. OJ L 199, 31.7.1985, s. 1–9.

¹²⁴ 2137/85 sayılı Tüzük, 3. madde birinci paragraf.

¹²⁵ Avrupa Ekonomik Çıkar Gruplaşmaları için bkz. Andenas ve Wooldbridge, *European Comparative Company Law*, 377-391 ve Michala Meiselles, “The European Economic Interest Grouping – A Chance for Multinationals?” *European Business Law Review* 26, no 3 (2015): 391-415.

uyarınca her grubun kaydedildiği üye devlet hukuk düzeni tarafından kararlaştırılacağından, kurulan yapının ayrı bir tüzel kişiliği olmadığı durumlarda bunun bir şirket olarak kabul edilmesi de zaten mümkün olmayacaktır. Son olarak, taslak SUP Direktifinin kabul edilmesi halinde *Societas Unius Personae* formu da, her ne kadar bazı açılardan farklılıklar içerse de¹²⁶ yeni bir Avrupa tipi şirket formu olarak bu listede yerini alacaktır. Bu şirket formları için Avrupa halklarının ortak hukuk geçmişi olan Roma hukukunun dilinde, yani Latince terimler kullanılması da bu formların hala üye devletler arasındaki iletişimi sekteye uğratan dilsel ve kültürel ayrımların üstesinden gelmesi bakış açısının bir göstergesi olarak kabul edilebilir¹²⁷. Takip eden bölümlerde bu Avrupa tipi şirket formları incelenmeye çalışılacaktır.

B. Societas Europea

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasıyla birlikte iş kurma serbestisi kavramının ortaya çıkması Avrupa çapında bir şirket formu oluşturulması konusundaki tartışmaları yoğunlaştırmıştır¹²⁸. Avrupa Komisyonu'nun da konuya müdahil olmasıyla birlikte 2001 yılında *Societas Europaea* Tüzüğü'nün kabulüne kadarki uzun süreç başlamıştır. Bu süreç içerisinde Avrupa Komisyonu sürekli olarak aynı enstrümanları kullanan ekonomik aktörlerin yer aldığı ayrımcılık içermeyen bir pazar yaratma temel amacıyla şirket formlarının uyumlaştırılmasına yönelik çaba sarf etmiştir. Bu nedenle başlangıçtan itibaren bu alandaki uyumlaştırma çabalarının merkezinde şirket yönetimi, hissedar hakları ve yükümlülükleri, şirket organları, yönetim şekilleri, yöneticilerin görevleri ve çalışanların yönetime dahililiyeti gibi konular yer almıştır. Avrupa Şirketi'nin esas sözleşmesine ilişkin ilk tüzük teklifi Avrupa Komisyonu tarafından 1970 yılında Konseye

¹²⁶ Örneğin, mevcut Avrupa tipi şirket formlarına ilişkin düzenlemelerin dayanağı ABİHA 352. maddesi olmasına rağmen, SUP bunun bir istisnası olacaktır. Zira mevcut teklifin dayanağı ABİHA madde 50'dir. Özellikle bu maddenin 2. paragrafının f) bendinde yer alan ve bir üye devlette ticari temsilcilik, şube veya bağlı şirket kurulması ve buralara görevlendirmeler yapılması bakımından iş kurma serbestisine ilişkin kısıtlamaların aşamalı olarak kaldırılmasına yönelik düzenleme dayanak olarak gösterilmektedir.

¹²⁷ Riccardo Ghetti, "Unification, Harmonisation and Competition in European Company Forms." *European Business Law Review* 29, no 5 (2018): 814.

¹²⁸ Hollandalı Profesör Pieter Sanders'ın görüşleri bu noktada öncülük etmiştir ki daha sonra kendisinin liderliğinde toplanan bir uzman grubu görüşlerini 1967'de Avrupa Komisyonu'na sunmuştur.

gönderilmiştir¹²⁹. İlk teklif bir şirket için gerekli tüm hususları içerisinde barındıran ve ayrı bir hukuka tabi bir esas sözleşmesi olan gerçek anlamda bir Avrupa şirketi yaratma düşüncesini yansıtmaktaydı. Böylelikle bir üye devletten diğerine hiçbir değişiklik göstermeyen birebir aynı ortak bir Avrupa tipi şirket formu yaratılmış olacaktı. Ancak bir kısım üye devletlerden gelen direniş karşısında daha sonraki tasarlarda bu düşünceden uzaklaşmış ve birçok alanda üye devlet hukuklarının işaret edildiği bir tip esas sözleşme düzenlemesine dönüşmüştür¹³⁰. Söz konusu teklif 1975¹³¹ yılında değişikliğe uğramış, 1989¹³² yılında ise yerini yeni bir teklife bırakmış ve bu teklif de 1991¹³³ yılında revize edilmiştir. Nihayetinde ilk tekliften tam 31 yıl sonra 2157/2001 sayılı Avrupa Şirketinin Esas Sözleşmesine ilişkin Konsey Tüzüğü 8 Ekim 2001 tarihinde kabul edilmiş ve tam üç yıl sonra 2004 yılında yürürlüğe girmiştir¹³⁴.

Avrupa Şirketi de dâhil olmak üzere, yeni Avrupa tipi şirket formları üye devlet hukuklarındaki mevcut şirket formlarına ikame olarak değil, onlarla birlikte uygulanmak üzere tasarlanmıştır. Başka bir ifadeyle, Avrupa Şirketi üye devlet hukuklarındaki mevcut şirket formlarının yerine geçmek, onları ortadan kaldırmak amacıyla değil, aksine amacı sadece yerel düzeyde (sınır aşmayan şekilde) faaliyet göstermek olmayan Avrupalı şirketlerin işlerini Birlik seviyesinde faaliyet gösterecek şekilde yeniden organize etmelerini kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuştur. Böylelikle de ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasının yanında, üretim yapılarının da Birlik boyutuna adapte edilerek iç pazarın tamamlanması suretiyle Birliğin ekonomik ve sosyal durumunun gelişimine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu nihai amaç *Societas Europaea* Tüzüğü'nün dibacesinde açıkça belirtilmektedir¹³⁵. Bahsi geçen dibacede ayrıca *Societas Europaea*

---

¹²⁹ Proposal for a Council Regulation Embodying a Statute for the European Company (COM/70/600/Final).

¹³⁰ Werlauff, *The Law of the European Company*, 15.

¹³¹ COM/75/150 final.

¹³² OJ C 263, 16.10.1989, s. 41-68.

¹³³ OJ C 176, 8.7.1991, s. 1-68.

¹³⁴ Avrupa Şirketi formunun oluşumuna ilişkin tarihsel süreç için bkz. Dumitru, "The European company, perspectives after Brexit," 134-146 ve Johan De Bruycker, "EC Company Law-The European Company v. The European Economic Interest Grouping and the Harmonization of the National Company Laws" *Georgia Journal of International and Comparative Law* 21, no 2 (1991): 191-216.

¹³⁵ 2157/2001 sayılı Tüzüğü'nün dibacesinin 1. paragrafı.

tüzüğünde, oluşturulan yeni şirket formunun kuruluş, yönetim ve denetimine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı, bununla birlikte vergi, rekabet, fikri haklar ve iflas gibi konularda üye devlet hukuklarının uygulanacağı belirtilmektedir¹³⁶.

Avrupa tipi şirket formları girişimciler açısından çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Örneğin, Avrupa Şirketi formu sayesinde girişimciler iç pazar içerisindeki faaliyetleri, yani sınır aşan ekonomik faaliyetleri, nedeniyle farklılıklar arz eden üye devlet şirketler hukuku uygulamalarından kaynaklı zorluklardan kurtulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bir üye devlette kurulan ve sadece o üye devlette faaliyet gösteren, yani sınır aşan ekonomik faaliyette bulunmayan, Avrupalı şirketler açısından Avrupa Şirketi formunun varlığı yapısal bir avantaj teşkil etmeyecektir.

En başından itibaren hangi tür ticari girişimlerin SE formunu kullanabilecekleri konusunda farklı ulusal görüşler söz konusu olmuştur. Örneğin, 1970 yılındaki ilk teklifin oluşturulması sırasında Fransız hükümeti SE formuna erişimin ulusal hukuk düzeninde yer alan benzer formlar için söz konusu olan şartlardan daha ağır şartlar gerektirmemesi konusunda ısrarcı olurken, benzer formlar için daha sıkı şartlar içeren Alman mevzuatından kaçmak isteyen girişimcilerin SE formunu Alman muadillerine tercih etmesinden çekinen Alman hükümeti, SE formuna sadece belirli uluslararası unsurlar mevcutsa başvurulabilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur¹³⁷. Neticede SE sadece sınır aşan faaliyette bulunan ve en az iki farklı üye devlet hukukuna göre kurulmuş iki ya da daha fazla şirket tarafından oluşturulabilecek bir form olarak düzenlenmiştir¹³⁸. Sınır aşan faaliyet şartını yerine getirebilmek için, SE formuna geçmek isteyen şirketlerin en az iki yıl süreyle başka bir üye devlette iştirakinin ya da şubesinin olması gerekmektedir¹³⁹. Böylelikle sınır aşan faaliyette bulunma şartını gerçekten sağlayan şirketlerin SE formundan faydalanması amaçlanmıştır.

---

¹³⁶ 2157/2001 sayılı Tüzüğün dibacesinin 20. Paragrafı.

¹³⁷ Michala Meiselles ve Marta Graute, "The Societas Europaea (SE) – Time to start over? Capturing the Zeitgeist of the 21st Century." *European Business Law Review* 28, no 5 (2017): 675.

¹³⁸ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 2.1. ve 2.2.

¹³⁹ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 2.2.b.

Avrupa Şirketi formuna ilişkin daha derin bir anlayış sağlanabilmesi adına bu formun kimler tarafından ve hangi şartlarla kurulabileceğinin incelenmesi yararlı olacaktır. Avrupa Şirketi doğal olarak Birlik sınırları içerisinde kurulabilecektir ve yukarıda da belirtildiği gibi şirket tipi bir çeşit halka açık anonim şirket (*public limited-liability company*) olacaktır¹⁴⁰. 2157/2001 sayılı Tüzük'ün I ve II Nolu Ek'lerinde üye devletlerde hangi şirket tiplerinin SE kurabilecekleri yerel lisan ve terminoloji kullanılarak sayılmak yoluyla üye devlet hukuklarına referans verilmiştir. Böylelikle şirket tipine ilişkin üye devlet hukuklarındaki farklı uygulamalar ve adlandırmalar nedeniyle oluşabilecek karmaşanın önüne geçilmiş olmaktadır. Temel olarak ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan¹⁴¹ bir SE şirketlerin birleşmesi ya da bir şirketin bölünmesi ya da bağlı ortaklık kurması şeklinde oluşturulabilmektedir. 2157/2001 sayılı Tüzük düzenlemesine göre bir SE sadece aşağıdaki 5 şekilde kurulabilmektedir, bunlar:

- (i) Bir üye devlet hukukuna göre kurulmuş ve sicilde kayıtlı merkezi ve idare merkezi Birlik içerisinde olan I Nolu Ek'te sayılanlar gibi halka açık anonim şirketler (*public limited-liability company*), en az iki tanesinin farklı üye devlet hukukuna tabi olması şartıyla, birleşme yoluyla bir SE'ye dönüşebilirler¹⁴².
- (ii) Bir üye devlet hukukuna göre kurulmuş ve sicilde kayıtlı merkezi ve idare merkezi Birlik içerisinde olan II Nolu Ek'te sayılanlar gibi halka açık olan ve olmayan anonim şirketler (*public and private limited-liability company*), en az iki tanesinin her birinin farklı üye devlet hukukuna tabi olması ya da en az iki tanesinin her birinin en az iki yıldan uzun bir süre başka bir üye devlet hukukuna tabi olan bir bağlı ortaklığı ya da şubesinin olması şartıyla, ortak bir holding şirketi olarak bir SE oluşturabilir¹⁴³.
- (iii) Bir üye devlet hukukuna göre kurulmuş ve kayıtlı olduğu ve merkezinin bulunduğu yer Birlik içerisinde olan TFEU 54. maddenin ikinci paragrafı kapsamında şirket ve firmalar ile kamu

---

¹⁴⁰ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 1.1.

¹⁴¹ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 1.3.

¹⁴² 2157/2001 sayılı Tüzük madde 2.1.

¹⁴³ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 2.2.

hukuku ya da özel hukuka tabi diğer hukuki yapılar, en az iki tanesinin farklı üye devlet hukukuna tabi olması ya da yine en az iki tanesinin iki yıldan uzun bir süre başka bir üye devlet hukukuna tabi olan bir bağlı ortaklığı ya da şubesinin olması şartıyla, hisselerini almayı taahhüt edip bağlı ortaklık olarak bir SE oluşturabilirler¹⁴⁴.

- (iv) Bir üye devlet hukukuna göre kurulmuş ve kayıtlı olduğu ve merkezinin bulunduğu yer Birlik içerisinde olan halka açık bir anonim şirket, iki yıldan uzun bir süre bağlı ortaklık şeklinde başka bir üye devlet hukukuna tabi bir şirketinin olması şartıyla bir SE'ye dönüşebilir¹⁴⁵.
- (v) Bir üye devlet, bir üye devlet hukukuna göre kurulmuş olması, kayıtlı olduğu yerin söz konusu üye devlet olması ve bir üye devletin ekonomisi ile gerçek ve devam eden bir bağı olması şartıyla, merkezi Birlik içerisinde olmayan bir şirketin de bir SE oluşumuna dâhil olmasına izin verebilir¹⁴⁶.

Özetle¹⁴⁷ bir SE i) birleşme, ii) ortak bir holding şirketi oluşturma, iii) ortak bir bağlı ortaklık kurma, iv) halka açık bir şirketin SE'ye dönüşmesi ve v) mevcut bir SE'nin kendi bağlı ortaklığını kurması yöntemleriyle oluşturulabilir.

SE'lerin sayıları az olduğu gibi, AB içerisindeki dağılımları da eşit olmaktan oldukça uzaktır. 5 Haziran 2019 tarihi itibarıyla toplam SE sayısı 3185'dir¹⁴⁸. Söz konusu SE'lerin yaklaşık beşte dördü Çekya'da kurulmuş iken kalanların çoğunluğu da Almanya'da kurulmuştur. SE'lerin sayısının bu seviyede kalmasının çeşitli nedenleri vardır. 2157/2001 sayılı Tüzüğün ve 2001/86 sayılı Direktif'in¹⁴⁹ sadece basit bazı temel maddelerden ibaret olması ve birçok yerde ulusal hukuk düzenlerine atıf yapmasının¹⁵⁰ yanında,

¹⁴⁴ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 2.3.

¹⁴⁵ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 2.4.

¹⁴⁶ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 2.5.

¹⁴⁷ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 2 ve 3 birlikte okunduğunda.

¹⁴⁸ Kaynak "ecdb.worker-participation" internet adresi, erişim 17 Aralık 2018, http://ecdb.worker-participation.eu/show_factsheets.php?letter=A&status_id=3&title=Established%20SEs

¹⁴⁹ OJ L 294, 10.11.2001, s. 22.

¹⁵⁰ Siems, "The impact of the European Company (SE) on Legal Culture," 431-442.

SE'lerin yeni bir şirket gibi kurulmalarının mümkün olmaması, başka bir ifadeyle sıfırdan kurulamamaları, SE formunun kısıtlı bir kitleye hitap etmesine neden olmuştur. Ayrıca, 120.000 Avro gibi yüksek kabul edilebilecek en az sermaye koyma yükümlülüğü¹⁵¹ de SE formunun yaygınlaşmasının önündeki en büyük engellerden bir diğeri olarak kabul edilmektedir¹⁵². Özellikle SE'lerin tabi oldukları hukuk rejiminin girift olması¹⁵³ ve ulusal hukuklara bırakılan alanların çokluğu, başka bir ifadeyle SE'lerin çerçevenin ötesine geçmeyen ve tek tip olmaktan ziyade üye devlet hukuklarına göre değişiklik gösteren yapıları, girişimlerin Birlik çapında iş kurma hakkından faydalanabilmelerini oldukça güçleştirdiği iddialarını da beraberinde getirmiştir¹⁵⁴. Bununla birlikte SE'nin bu özelliği, aynı zamanda bu formun göreceli başarısının da sebebidir. Başka bir ifadeyle kendine has detaylandırılmış bir karakteristiği olmaması SE formunun girişimlerce tercih edilme sebebidir. Böylelikle Avrupalı girişimler SE formunu kullanarak kendilerine en uygun düzenlemeleri yapmış olan üye devlet hukukunu seçebilmektedirler¹⁵⁵. Bu açıdan bakıldığında SE yapılanması yönetimlerini optimize etme olanağı sunması bakımından Birlik çapında faaliyet gösteren iş grupları açısından avantaj sağladığı söylenebilir.

C. Avrupa Kooperatif Şirketi

Avrupa Kooperatif Şirketi fikri göreceli olarak eskidir. 1435/2003 sayılı Tüzük Avrupa Komisyonu tarafından, Avrupa'da sosyal ekonominin teşvik edilmesi politikası çerçevesinde, ilk olarak 1992 yılında teklif edilmiştir¹⁵⁶. Avrupa Ekonomik Çıkar Gruplaşmaları ve Avrupa Şirketi formlarından sonra 22 Temmuz 2003 tarihinde kabul edilen 1435/2003 sayılı Tüzük çerçevesinde kurulabilen Avrupa Kooperatif Şirketi, söz konusu Tüzüğün

¹⁵¹ 2157/2001 sayılı Tüzük madde madde 4.2.

¹⁵² Komisyonun 2157/2001 sayılı Tüzüğün uygulanmasına ilişkin Avrupa Parlamentosuna ve Konsey'e sunduğu rapor (Report from the Commission to the European Parliament and The Council the Application of Council Regulation 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European Company (SE)). COM/2010/0676 Final.

¹⁵³ Andenas ve Wooldbridge, *European Comparative Company Law*, 411.

¹⁵⁴ Enriques, "EC Company Law Directives and Regulations," 31.

¹⁵⁵ Siems, "The impact of the European Company (SE) on Legal Culture," 437.

¹⁵⁶ Avrupa Kooperatif Şirketi hakkında Konsey Tüzüğü Teklifi (Proposal for a Council Regulation (EEC) on the Statute for a European Cooperative Society). COM/91/273 Final sayılı. OJ C 99, 21.4.1992, s. 17-36.

yürürlüğe girdiği 18 Ağustos 2006 tarihinden itibaren, Birlik seviyesinde yeni bir Avrupa tipi şirket formu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kooperatifler üyelerinin ihtiyaçlarını gidermeye yardımcı olan ya da onların ekonomik ya da sosyal faaliyetlerini geliştirilmesi amacına hizmet eden ikincil araçlardır¹⁵⁷. Sosyal ekonominin en önemli aktörlerinden bir olan kooperatiflere ilişkin Avrupa Topluluk hukuku boyutunda düzenleme yapılmasının iki temel sebebi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, iç pazarın tamamlanması için bir gereklilik olduğu belirtilen üretim yapılarının (Avrupa) Topluluk boyutuna uyarlanmasının zorunlu olduğu ve bunun için de farklı üye devletlerden şirketlerin gruplaşmalarının önündeki engellerin kaldırılması gerekliliğidir¹⁵⁸. İkincisi ise 2157/2001 sayılı Tüzüğü ve Avrupa Ekonomik Çıkar Gruplaşmaları Tüzüğü ile getirilen yeni formların kooperatifin kendine has yapısına uygun olmayışdır¹⁵⁹. Bu alanda düzenleme yaparak Birlik üye devletler arasında sınır aşan faaliyet göstermek isteyen kooperatiflerin önünü açmak istemiştir¹⁶⁰. Şubat 2019 itibariyle Avrupa Birliği'nde yaklaşık 131.000 adet faaliyet gösteren kooperatifin olduğu ve bu kooperatiflerin yaklaşık 4,3 milyon kişiyi istihdam ettiği ve 992 milyar Avro yıllık ciroya sahip olduğu düşünüldüğünde bu çabanın önemi ortaya çıkmaktadır¹⁶¹.

Hâlihazırda Avrupa Kooperatif Şirketi'ne ilişkin hususlar bir Tüzük ve Direktif¹⁶² ile düzenlenmektedir. 1435/2003 sayılı Tüzük ile gerçek ve tüzel kişiler Birlik seviyesinde yeni kooperatifler kurabilmektedirler. 1435/2003 sayılı Tüzüğün tamamlayıcısı olan Direktif'te de bilgi edinme, danışma ve çalışan haklarına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Avrupa Kooperatif Şirketi Tüzüğü kuruluşa ilişkin (tek tip) kurallar içerirken, Direktif Avrupa Kooperatif Şirketini oluşturan üyelerin uygulamakta oldukları çalışanların katılımına ilişkin mevcut uygulamaların ortadan kaybolması ya da

¹⁵⁷ Grundmann, *European Company Law*, 882.

¹⁵⁸ 1435/2003 sayılı Tüzüğün dibacesi ikinci ve üçüncü paragraflar.

¹⁵⁹ 1435/2003 sayılı Tüzüğün dibacesi dördüncü ve beşinci paragraflar.

¹⁶⁰ De Luca, *European Company Law: Text, Cases and Materials*, 51.

¹⁶¹ Kaynak; Avrupa Parlamentosu resmi internet sitesi, erişim 18 Mayıs 2019, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635541/EPRS_BRI\(2019\)635541_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635541/EPRS_BRI(2019)635541_EN.pdf)

¹⁶² Çalışanların katılımına ilişkin olarak Avrupa Kooperatif Şirketi Esas Sözleşmesi hükümlerine tamamlayıcı düzenlemeler yapılması hakkında 22.07.2003 tarih ve 2003/72 sayılı Direktif.

azalmasını engellenmek amacıyla Avrupa Kooperatif Şirketi esas sözleşmesini tamamlayıcı mahiyette düzenlemeler içermektedir. 1435/2003 sayılı tüzük her ne kadar tüzük olmasından bahisle yürürlüğe girmesiyle tüm üye devletlerde doğrudan uygulanabilir olsa da Tüzüğün 78. maddesinin birinci paragrafında üye devletlerin kendi hukukları çerçevesinde Tüzüğün etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayacak tedbirleri alması gerektiği düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile üye devletler kendi hukuklarında kooperatiflere ilişkin olan düzenlemeleri 1435/2003 ile getirilen sistem ile uyumlu hale getirmek için değiştirmek ya da gerektiği noktada yeni düzenlemeler çıkarmakla yükümlü kılınmışlardır.

İçerik açısından Avrupa Kooperatif Şirketi birçok noktada Avrupa Şirketi ile aynı ya da benzer hükümler içermektedir. 1435/2003 sayılı Tüzük'te düzenlenen uygulanacak hukuk rejimi, üç ayrı kurallar dizisi haricinde, Avrupa Şirketi Tüzüğü ile birebir aynıdır¹⁶³. 1435/2003 sayılı Tüzük madde 8 uygulanacak hukuk konusunda hiyerarşik bir düzenleme getirmektedir. Bu kapsamda; a) öncelikle Tüzük, b) daha sonra, Tüzükte açıkça düzenlenen hallerde kooperatifin esas sözleşmesi, c) son olarak da, Tüzükte düzenlenmeyen ya da kısmen düzenlenmiş olması durumunda düzenlenmemiş kısımlara ilişkin olarak sırasıyla; i) üye devletlerin spesifik olarak Avrupa Kooperatif Şirketi'ne ilişkin Birlik düzenlemelerini kendi iç hukuklarına aktarırken kabul ettikleri hukuk kuralları, ii) Avrupa Kooperatif Şirketi'nin sicilde kayıtlı merkezinin olduğu üye devlet hukukuna göre bir kooperatife uygulanması gereken üye devletler hukuku, ve iii) sicilde kayıtlı merkezinin olduğu üye devlet hukukuna tabi olan bir kooperatif için geçerli olacağı gibi, ilgili Avrupa Kooperatif Şirketi'nin esas sözleşmesi, uygulama alanı bulur¹⁶⁴. Bildirimde bulunma rejimine ilişkin düzenleme de esas itibarıyla aynıdır, zira her iki tüzükte de bu konu uygulanacak hukukta

¹⁶³ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 9 ve 1435/2003 sayılı Tüzük madde 8.

¹⁶⁴ Madde 8 düzenlemesi ile oluşturulan bu hiyerarşi Avrupa Kooperatif Şirketi Tüzüğü'nün önemli bir zaafı olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, her bir olaya uygulanacak hukukun tespiti oldukça karmaşık bir sorun teşkil ettiğinden hukuki belirsizlik yaratabilmektedir. Ayrıca, bu durum mümkün olan en yüksek sayıda Avrupa Kooperatif Şirketini cezbetmek isteyen üye devletlerin birbiriyle rekabet içine girmelerine neden olacak ve Birlik çapında bir çeşit şirketler hukuku seçimi arayışını gündeme getirecektir. (Irene Escuin Ibanez, "Law Applicable to the European Cooperative Society: Special Reference to the European Cooperative Established in Spain." *European Company and Financial Law Review* 8, no 1 (2011): 30-46.)

geçerli olan rejimi işaret etmektedir¹⁶⁵ ki üye devlet hukuklarında bu alan Birinci Direktif çerçevesinde şekillenmiştir. 2157/2001 sayılı Tüzükte olduğu gibi, 1435/2003 sayılı Tüzük ile getirilen tip esas sözleşme de kooperatifler için seçmeli bir Avrupa tipi şirket formu niteliğini haizdir. Başka bir ifadeyle, 1435/2003 sayılı Tüzük ile kooperatifler için üye devlet hukuk düzenlerinde yer alan düzenlemeyi ortadan kaldırıp onun yerine geçen tek tip bir kooperatif formu getirilmesi amaçlanmamıştır¹⁶⁶. Aksine, 1435/2003 sayılı Tüzük ile amaçlanan, tercih etmeleri halinde, kooperatiflere sınır aşan faaliyetlerini düzenleyebilecekleri uygun bir hukuki enstrüman sağlanmasıdır¹⁶⁷. Bununla birlikte, 1435/2003 sayılı Tüzük sadece kooperatifleri ilgilendiren bir düzenleme olmayıp, aynı zamanda ortak çıkarlarını, kooperatif yapısı çerçevesinde, gerçekleştirmek için bir araya gelme amacıyla olan gerçek kişiler ve her türden şirketin de yararlanabileceği bir hukuki enstrüman sağlamaktadır¹⁶⁸. 1435/2003 sayılı Tüzüğün 2. maddesinin birinci paragrafı hükmü uyarınca bir Avrupa Kooperatif Şirketi aşağıdaki kişilerce kurulabilir:

- En az iki üye devlette ikamet eden beş ya da daha fazla gerçek kişi tarafından.
- En az iki farklı üye devlette ikamet eden ya da hukukuna tabi olan beş ya da daha fazla gerçek kişi ve ABİHA madde 54'ün ikinci paragrafı kapsamındaki şirket ve kamu ya da özel hukuka tabi olan diğer hukuki yapılar tarafından.
- En az iki farklı üye devlet hukukuna tabi olan, ABİHA madde 54'ün ikinci paragrafı kapsamındaki şirket ve kamu ya da özel hukuka tabi olan diğer hukuki yapılar tarafından.
- En az iki yıldan uzun süre başka bir üye devletin hukukuna tabi olan bir şubesi ya da bağlı kuruluşu bulunması halinde, sicilde kayıtlı merkezi ve idare merkezi Birlik içerisinde olan, bir üye devletin hukukuna tabi bir kooperatifin dönüştürülmesiyle.

¹⁶⁵ 2157/2001 sayılı Tüzük madde 49 ve 1435/2003 sayılı Tüzük madde 11 paragraf 5.

¹⁶⁶ 1435/2003 sayılı Tüzüğün dibacesi yirminci paragraf.

¹⁶⁷ Apostolos Ioakimidis, "The Statute of the European Cooperative Society." *Columbia Journal of European Law* 14, no 1 (2007): 189-190.

¹⁶⁸ 1435/2003 sayılı Tüzüğün dibacesi on üçüncü paragraf.

Bu durum yani sıfırdan ve sınırlı sorumlu niteliği haiz olarak kurulabilme Avrupa Kooperatif Şirketi formunu diğer Avrupa tipi şirket formlarından ayırmaktadır. Avrupa Kooperatif Şirketi için Tüzük'te kuruluş sermayesi için ön görülen en az sermaye tutarı 30.000 Avro'dur¹⁶⁹.

D. Societas Unius Personae

Taslak Societas Unius Personae Direktifi Avrupa çapında bir limited şirket formu oluşturmaya ilişkin uzun yıllardır devam eden ve zaman zaman kapsam ve form değişikliğine uğrayan bir çalışmanın son halidir. Yukarıda da değinildiği üzere, Avrupa Limited Şirketi Esas Sözleşmesine ilişkin olan Tüzük taslağı geri çekilmiş ve yerine SUP Direktifi taslağı önerilmiştir¹⁷⁰. Avrupa Komisyonu'na göre, Avrupa Limited Şirketi'nin temel yararı küçük ve orta ölçekli işletmelerin ("KOBİ") diğer üye devletlerde iştirak kurmalarını kolaylaştırması ve AB içerisinde sınır ötesi birleşmeleri daha basit hale getirmesi olacaktır¹⁷¹. Buna rağmen geri çekilmesinin nedeni söz konusu taslağın 2157/2001 sayılı Avrupa Şirketi Tüzüğü ile karşılaştırıldığında daha fazla alanda ve daha kapsamlı düzenlemeler içermesi ve aradan geçen 6 yıl içerisinde Tüzüğün kabulü için Konsey'de gereken oy birliğine ulaşılamamasıdır. 2013 yılında Barosso Komisyonu tarafından yayımlanan Mevzuatsal Formundalık ve Performans Programı (*Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT)*) çalışmasında Avrupa Limited Şirketi'ne ilişkin tüzüğün, zaman içerisinde Komisyon Taslağında yapılan birçok değişikliğe rağmen, kabul edilmesinin pratikte mümkün olmadığı gerçeği kabul edilmiş ve Taslağın geri çekileceği beyan edilmiştir¹⁷². İç pazarın yaklaşık tümünün (%99'nun)¹⁷³ KOBİ'lerden ve KOBİ'lerin de büyük bölümünün limited şirketlerden oluştuğu, bu alanda üye devlet mevzuatlarının, anonim şirket formları için söz konusu olanın

¹⁶⁹ 1435/2003 sayılı Tüzüğün 3 maddesi ikinci paragrafi.

¹⁷⁰ Direktif taslağının oluşturulması sürecine ilişkin olarak bkz. Jung, "Societas Unius Personae (SUP)," 645-692.

¹⁷¹ Erwin R Roelofs, "Cross-Border Division of SEs." *European Company Law* 7, no 4 (2010): 142.

¹⁷² "REFIT - Fit for growth" – Commission takes ambitious next steps to make EU law lighter" başlıklı Avrupa Komisyonu basın bildirisi, 2 Ekim 2013. Kaynak; Avrupa Komisyonu resmi internet sitesi, erişim 11 Kasım 2018, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-891_en.htm

¹⁷³ Kaynak; Avrupa Komisyonu internet sitesi, erişim 23 Eylül 2018, http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en

aksine daha büyük farklılıklar içerdiği, yani başka bir ifadeyle potansiyel olarak yoğun bir çıkar çatışmasının olduğu düşünüldüğünde, bu farklılıkların tek bir tüzük çatısı altında uzlaştırılmasının gerçekçi bir beklenti olmayacağı tespiti haklı bir tespit olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte, Taslak SUP Direktifine ilişkin eleştiriler de mevcuttur. Ekonomik ve Sosyal Komite Taslak SUP Direktifine ilişkin olarak sunduğu görüşünde¹⁷⁴, böyle bir düzenlemenin ABİHA madde 50'ye dayanılarak olağan yasama usulü ile çıkarılmaya çalışılmasının açıkça ABİHA madde 352'de öngörülen oy birliği kuralının arkasından dolanmak olduğu belirtilmiştir¹⁷⁵. Dahası, bu görüşte, her ne kadar Taslak SUP Direktifi ile amaçlanan üye devlet hukuk düzenlerinde mevcut formların yerine geçmeyen ama onların yanında yeni bir alternatif limited şirket formunun oluşturulması olduğu belirtilse de¹⁷⁶ getirilmek istenen şirket formunun temel dinamikleri açısından bir AB tipi şirket formu karakteristiğine sahip olduğu tespiti yapılmıştır¹⁷⁷. Örneğin SUP'un internet üzerinden kurulması şartı arandığı için esas sözleşmesi de Avrupa çapında tek tip olacaktır¹⁷⁸.

Buna karşılık Taslak Direktifin başlangıcında yer alan Açıklama Notu Bölümünde¹⁷⁹ taslağın geri çekilen limited şirket tüzüğünden farklı olduğu açıklanmaktadır. Öncelikle tüzükten farklı olarak ulusal hukuk düzenlerinden bağımsız yeni bir hukuki yapı oluşturulmayacağı vurgulanmaktadır. İkinci olarak da direktifin ana amacının, üye devlet hukuk düzenlerinin uyumlaştırılması yoluyla, Avrupa'da limited şirket kurmanın kolaylaştırılması olduğu ve bu amaç dışında kalan ve tüzükte yer verilen limited şirket formunun tartışma yaratmaya müsait diğer alanlara ilişkin düzenlemelerin Taslakta yer almadığı belirtilmektedir. Esas itibarıyla yukarıda I. Bölümde de vurgulanmaya çalışıldığı üzere Avrupa şirketler hukukunun genel yapısına uygun olarak burada karma bir yapının oluşacağı söylenebilir. Başka bir ifadeyle yasalaşması halinde AB mevzuatının bir

¹⁷⁴ Opinion of the European Economic and Social Committee on the 'Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on single-member private limited liability companies'. COM(2014) 212 Final - 2014/0120 (COD). OJ C 458, 19.12.2014, s. 19–24.

¹⁷⁵ Ekonomik ve Sosyal Komite'nin Görüşü, madde 1.2.

¹⁷⁶ Taslak SUP Direktifi dibacesi onuncu paragraf.

¹⁷⁷ Ekonomik ve Sosyal Komite'nin Görüşü, madde 1.2, 1.6, 4.1.1, 4.1.2.

¹⁷⁸ Taslak SUP Direktifi, Kısım 3 (Esas Sözleşme), madde 11 (Tek Tip Esas Sözleşme Şablonu), 2. ve 3. fıkralar.

¹⁷⁹ Taslak SUP Direktifi, Açıklama Notu bölümü.

parçası olacak olan SUP Direktifi üye devletler tarafından kendi iç hukuklarına aktarılacak ve böylelikle üye devletler iç hukuku AB mevzuatı kapsamında şekillenmiş olacaktır. Ancak SUP direktifinin oluşturulacak olan bu yeni limited şirket formuna ilişkin olarak tüm hususları düzenlemediği ve birçok yerde üye devlet hukukuna referans verdiği ve ayrıca üye devletlerin genel itibarıyla bu alanda yasama faaliyetiyle yeni hukuk yaratmaya devam edeceği gerçeğinden hareketle bu alandaki hukukun ne tümüyle yerel ne de tümüyle AB hukuku olmayacağı, fakat karma bir yapıya sahip olacağı söylenebilir.

Taslak SUP Direktifi'nin ilk bölümü Genel Hükümler'den (*Part 1 - General Provisions*) oluşmaktadır. Bu bölüm On İkinci Direktif tarafından getirilen düzenlemeleri yeniden kodifiye etmektedir. Birinci bölümde amaç, tanımlar, bilgi sunma yükümlülüğü, genel kurul ve tek hissedar ile şirket arasındaki sözleşmeye ilişkin hükümler yer almaktadır. Bölüm 2 ise bu yeni şirket formunun adını taşımaktadır "*Part 2 - Societas Unius Personae*" ve yedi kısma ayrılmaktadır. Bu kısımlar hukuki form ve genel ilkeler, kuruluş, esas sözleşme, tescil, tek hisse, sermaye ve organizasyondur. Son bölüm olan üçüncü bölüm de Son Hükümler (*Part 3 - Final Provisions*) olarak adlandırılmıştır.

Taslak SUP Direktifi ile Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Avrupa 2020 Stratejisi'nde¹⁸⁰ belirtilen 10 yıllık Avrupa büyüme stratejisine uygun olarak, KOBİ'lerin Avrupa çapında kurulmalarının kolaylaştırılması amaçlanmaktadır. Taslak ile girişimciler, özellikle KOBİ'lerin diğer üye devletlerde şirket kurması açısından kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır¹⁸¹. Taslakta öngörülen sistemin en temel özellikleri, kuruluşun elektronik ortamda yapılacak olması¹⁸², Birlik çapında tek tip esas sözleşme taslağının kullanılacak olması¹⁸³ ve minimum sermayenin 1 Avro¹⁸⁴ olarak tespit edilmiş olmasıdır. Bununla birlikte Taslak Direktifin

¹⁸⁰ Avrupa Komisyonu resmi internet adresi, erişim 30 Eylül 2018, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en

¹⁸¹ Taslak SUP Direktifi Açıklama Notu Bölümü, 1. (Teklifin İçeriği), beşinci paragraf.

¹⁸² Taslak SUP Direktifi, Kısım 4 (Tescil), madde 14 (Tescil).

¹⁸³ Taslak SUP Direktifi, Kısım 3 (Esas Sözleşme), madde 11 (Tek Tip Esas Sözleşme Şablonu), 3. fıkra.

¹⁸⁴ Taslak SUP Direktifi, Kısım 6, madde 16 (Sermaye).

14(3) maddesinde düzenlenen elektronik kuruluş sistemine göre üye devletler tüm kuruluş işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesine olanak sağlayacak ve hiçbir aşamada kurucu üyenin herhangi bir merci önüne gitmesine yönelik bir şart getirmeyeceklerdir. Bu sistemin kurucu üyelerin kimliklerinin güvenli bir şekilde tespitinde sorun oluşturabileceğine dikkat çekilmektedir¹⁸⁵. Benzer şekilde kâr dağıtımına ilişkin olarak madde 18'de getirilen düzenlemelerin, şirket alacaklılarını yeterince korumadığı vurgulanmaktadır. Zira söz konusu düzenlemede, üye devletlerin SUP'lerin kâr dağıtımını yaptıktan sonra borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmelerini önleyecek mekanizmaları ulusal hukuklarında oluşturmaları gerekir denilmekte, ama söz konusu mekanizmaların tam olarak ne olması gerektiği konusunda herhangi bir açıklık getirilmemektedir¹⁸⁶. Madde 16'da yer alan sermayeye ilişkin düzenlemelerden minimum sermayenin 1 Avro olacağına ilişkin düzenlemenin yanında, üye devletlerin tek hissenin değerine ya da ödenmiş sermayeye ilişkin herhangi bir üst sınır ve yasal yedek akçe ayırma zorunluluğu getiremeyeceğine ilişkin düzenleme de dikkat çekicidir. Böylelikle SUP, her ne kadar temelde KOBİ'lerin faydalanması amacıyla yola çıkılmış olsa da grup şirketleri ve holding yapıları açısından, yani iş dünyasının büyük aktörleri tarafından, elverişli bir araç olabilecektir¹⁸⁷.

Sonuç

AB'de şirketler hukuku alanındaki uyumlaştırma çalışmaları AET'nin ilk yıllarına dayanıyor olsa da bu alandaki ilk tasarruf, Birinci Şirketler Hukuku Direktifi, kuruluştan yaklaşık on yıl sonra, 1968 yılında kabul edilebilmiştir. Akabinde 1970'li yılların sonu ile 1980'li yıllar bu alandaki pozitif bütünleşme çalışmaları açısından altın yıllar olarak adlandırılabilir ölçüde yoğun yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemi, yaklaşık on yıl süren ve hiçbir tasarrufun kabul edilmediği bir kriz dönemi takip etmiştir. 2000'li yılların başından itibaren *Societas Europaea* ve *Societas Cooperativa Europea* tüzükleri ile 2005/56 sayılı Sınır Aşan Birleşmeler Direktifi ve 2007/36 sayılı Hissedar Hakları Direktifi gibi önemli

¹⁸⁵ Kindler, *The Single-Member Limited Liability Company (SUP)*, 9-10.

¹⁸⁶ Kindler, *The Single-Member Limited Liability Company (SUP)*, 23, 51.

¹⁸⁷ Stephan Rammeloo, "The 2015 Proposal for an EU Directive on the Societas Unius Personae (SUP): Another Attempt to Square the Circle?" *The Dovenschmidt Quarterly* no 2 (2015): 63.

düzenlemeler kabul edilmiştir. Şirketler hukuku alanındaki uyumlaştırma çalışmaları 2010 yılında Komisyon tarafından kurulan danışma kurulunun hazırladığı rapor ve sonrasında kabul edilen 2012 Eylem planı ile yeni bir ivme kazanmıştır. Söz konusu dönemde ayrıca Taslak *Societas Unius Personae* Direktifi çalışmasında büyük aşama kaydedilmiştir. Böylelikle, bütünsel olarak bakıldığında şirketler hukuku alanındaki pozitif bütünleşmenin, uyumlaştırma çalışmalarında İkinci Dönemin başında görülen durgunluk haricinde, azımsanamayacak bir boyutta olduğu gözlemlenmektedir.

Şirketler hukuku alanında yapılan uyumlaştırma çalışmalarının başlıca nedeni iç pazarın derinleştirilmesi ve şirketler açısından iş kurma serbestisinin önündeki engellerin kaldırılması, olarak karşımıza çıkmaktadır. Esasen şirketler hukuku alanındaki uyumlaştırma çalışmalarının çıkış noktası olan, ama ilk yıllarda başarısızlıkla sonuçlanan, Avrupa çapında geçerli olacak tek tip şirket formları (Avrupa tipi şirket formları) oluşturma çabaları *Societas Europaea* ve *Societas Cooperativa Europea* 'nın hayata geçmesiyle, sonuç vermeye başlamıştır. Taslak *Societas Unius Personae* Direktifi'nin kabul edilmesi halinde ise bu alanda çok önemli bir aşama kaydedilmiş olacağı açıktır. Ayrıca 25 Nisan 2018 tarihinde Komisyonda kabul edilen şirketler hukuku paketi hazırlık çalışması ile şirketler hukukunda dijital araçların ve süreçlerin kullanılması ile sınır aşan tür değiştirme, birleşme ve bölünmeler konusunda AB çapında yapılması planlanan uyumlaştırma çalışması da bu alanda önemli bir aşamanın katedilmesi anlamına gelecektir.

Şirketler hukuku alanında çıkarılan ve üye devletler tarafından kendi iç hukuklarına aktarılan direktifler ve doğrudan uygulanan tüzükler düzenledikleri alanlarda Birlik çapında şirketler hukukunun belirli bir seviyede de olsa uyumlaşmasını ve böylelikle de Birlik çapında üye devlet hukukları ile etkileşimi nedeniyle karma yapıya sahip bir şirketler hukuku zemininin oluşumunu sağlamıştır. Bu çalışmada detaylandırılmaya çalışıldığı üzere, geniş bir kapsama sahip Avrupa şirketler hukuku, her ne kadar henüz AB çapında göreceli olarak uyumlaştırılmış bir alan olarak kabul edilmese de¹⁸⁸, ayrı bir disiplin olarak gelişim ve evrimleşmesini sürdürmektedir. Bu noktada özellikle Avrupa Şirketi ve Avrupa Kooperatif Şirketi gibi AB tipi

---

¹⁸⁸ Friedl Weiss ve Clemens Kaupa, *European Union Internal Market Law*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 219.

şirket formlarının AB’de sınır aşan faaliyette bulunan ya da bunu planlayan Avrupalı girişimlerin kendi ülkelerinde de uygulanan ve aşına oldukları bir şirket formunu kullanarak diğer üye devletlerde faaliyet gösterebilecek olmaları, bu girişimler açısından avantajlı bir durum yaratacaktır. Ayrıca, kayıtlı oldukları merkezlerini başka bir üye devlete taşımak isteyen şirketler de bu yeni şirket formları sayesinde tasfiye edilip yeniden kurulma zorunluluğu olmaksızın bunu gerçekleştirebilecektir¹⁸⁹. Gelecekte sıfırdan kurulabilme özelliğine sahip yeni AB tipi şirket formlarının, özellikle limited şirket benzeri formların, hayata geçirilmesi Avrupa şirketler hukukunun derinleşmesine yönelik önemli bir gelişme olacaktır. Bunun yanında zaman içerisinde şirketler hukuku alanında çıkarılacak tasarrufların düzenledikleri alanda daha kapsayıcı hükümler içermesi, başka bir ifadeyle üye devlet hukuklarına yapılan referansların azalması da yine Avrupa şirketler hukukunun, her ne kadar karma yapısını korusa da Birlik hukuku unsurunu arttıracığından bahisle, ayrı bir disiplin olarak gelişimine katkı sağlayacağı açıktır.

Sonuç olarak, AB şirketler hukuku konusunda pozitif bütünleşme yöntemi kullanılarak yapılan uyumlaştırma çalışmalarının, negatif bütünleşme yönteminin yanında, genel itibariyle onu tamamlayan bir yapıda ilerlediği gözlemlenmektedir. Bu meyanda pozitif bütünleşme yöntemi çerçevesinde yapılan uyumlaştırma çalışmalarının, özellikle de hayata geçirilen yeni AB tipi şirket formlarının, Avrupalı girişimciler/şirketler ve dolayısıyla Avrupa şirketler hukuku açısından şirketlerin iç pazara erişiminin önündeki engellerin kaldırılması ve böylelikle iç pazarın derinleşmesi açısından ciddi bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

---

¹⁸⁹ Werlauff, *The Law of the European Company*, 1.

Kaynakça

- Andenas, Mads ve Wooldbridge, Frank. *European Comparative Company Law*. New York: Cambridge University Press, 2009.
- Armour, John ve Ringe, Wolf-Georg. "European company law 1999–2010: Renaissance and crisis." *Common Market Law Review* 48, no 1 (2011): 125–174.
- Barnard, Catherine. *The Substantive Law of the EU*. 5. Baskı. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Craig, Paul ve Gráinne De Búrca. *EU Law: Texts, Cases and Materials*. 6. Baskı. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- De Bruycker, Johan. "EC Company Law-The European Company v. The European Economic Interest Grouping and the Harmonization of the National Company Laws" *Georgia Journal of International and Comparative Law* 21, no 2 (1991): 191-216.
- De Luca, Nicola. *European Company Law: Text, Cases and Materials*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
- Dumitru, Ovidiu Ioan. "The European company, perspectives after Brexit" *Juridical Tribune* 7, no 2 (2017): 134-146.
- Enriques, Luca. "EC Company Law Directives and Regulations: How Trivial Are They?" *University of Pennsylvania Journal of International Law* 27, no 1 (2006): 1-79.
- Enriques, Luca. "A Harmonized European Company Law: Are We There Already?" *International and Comparative Law Quarterly* 66, no 3 (2017): 763-777.
- Gelter, Martin. "EU Company Law Harmonization Between Convergence and Varieties of Capitalism." Law Working Paper No. 355/2017, European Corporate Governance Institute, 2017.
- Ghetti, Riccardo. "Unification, Harmonisation and Competition in European Company Forms." *European Business Law Review* 29, no 5 (2018): 813-842.
- Göçmen, İlke. *Avrupa Birliği Maddi Hukuku: İç Pazar*. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2017.
- Göçmen, İlke. "Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar." İçinde *İç Pazar*, editörler Belgin Akçay ve İlke Göçmen, 383-406. 3. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2016.
- Grundmann, Stefan. *European Company Law - Organization, Finance and Capital Markets*. 2. Baskı. Cambridge: Intersentia, 2012.
- Ibanez, Irene Escuin. "Law Applicable to the European Cooperative Society: Special Reference to the European Cooperative Established in Spain." *European Company and Financial Law Review* 8, no 1 (2011): 30-46.
- Ioakimidis, Apostolos. "The Statute of the European Cooperative Society." *Columbia Journal of European Law* 14, no 1 (2007): 189-199.

- Jung, Stefanie. "Societas Unius Personae (SUP) – The New Corporate Element in Company Groups." *European Business Law Review* 26, no 5 (2015): 645-692.
- Kindler, Peter. *The Single-Member Limited Liability Company (SUP): A Necessary Reform of EU Law on Business Organizations?* Munich: Verlag C. H. Beck oHG, 2016.
- Maletic, Isidora. *The Law and Policy of Harmonisation in Europe's Internal Market*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013.
- Meiselles, Michala. "The European Economic Interest Grouping – A Chance for Multinationals?" *European Business Law Review* 26, no 3 (2015): 391-415.
- Meiselles, Michala ve Graute, Marta. "The Societas Europaea (SE) – Time to start over? Capturing the Zeitgeist of the 21st Century." *European Business Law Review* 28, no 5 (2017): 667-688.
- Mtwebana, Katja Fuchs. "The Regulation of Companies' Capital in the European Union: What is the Current State of Affairs?" *European Business Law Review* 22, no 2 (2012): 237-260.
- Rammeloo, Stephan. "The 2015 Proposal for an EU Directive on the Societas Unius Personae (SUP): Another Attempt to Square the Circle?" *The Dovenschmidt Quarterly* no 2 (2015): 54-63.
- Roelofs, Erwin R.. "Cross-Border Division of SEs." *European Company Law* 7, no 4 (2010): 142-148.
- Sasso, Lorenzo. "Societas Europaea: between Harmonization and Regulatory Competition." *European Company Law* 4, no 4 (2007): 159-167.
- Schütze, Robert. *An Introduction to European Law*. 2. Baskı. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- Siems, Mathias M.. "The impact of the European Company (SE) on Legal Culture." *European Law Review* 30, no 3 (2005): 431-442.
- Sjåfjell, Beate. "If Not Now, Then When?: European Company Law in a Sustainability Development Perspective." *European Company Law* 7, no 5 (2010): 187-194.
- Steiner, Josephine ve Lorna Woods. *EU Law*. 10. Baskı. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Weatherill, Stephen. *The Internal Market as a Legal Concept*. Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Weiss, Friedl ve Clemens Kaupa. *European Union Internal Market Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
- Werlauff, Erik. *The Law of the European Company*. Copenhagen: DJOF Publishing, 2003.
- Wymeersch, Eddy. "Company Law in Europe and European Company Law." Financial Law Institute, Working Paper No. 2001-06 (2001), erişim 2 Ağustos 2018, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=273876